

A. RANNES

**TÖÖVILJAKUSE TÕUS
VIIENDAL VIISAASTAKUL**

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

A-19920 ✓

A. RANNES

TÖÖVILJAKUSE TÕUS
VIIENDAL VIISAASTAKUL

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954

I

TÖÖVILJAKUSE JÄRJEKINDEL TÕSTMINE ON VOITLUS KOMMUNISTLIKU ÜHISKONNA ÜLES- EHITAMISE EEST

Nõukogude inimesed kommunistliku partei juhtimisel võitlevad ennastalgavalt kommunistliku ülesehitustöö hiigelprogrammi elluviimise eest, luues aluseid ja valmistades ette vastavaid eeldusi üleminekuks kommunismile meie maal. Nende aluste ja eelduste hulgas etendab esmajärgulist tähtsust vajadus kõigiti tagada tootmise pidevat kasvu ja täiustamist kõrgeima tehnika baasil, et kindlustada tööliste, kolhoosnikute, intelligentsi, kogu nõukogude ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalset rahuldamist.

Määratu suured on edusammud, mida on nõukogude rahvas teinud tööstusliku ja põllumajandusliku toodangu suurenendamise alal. Oma kõnes NSV Liidu Ülemnõukogu istungil 8. augustil 1953. aastal esitas NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimees G. M. Malenkov kujukaid arve meie kodumaa majandusliku võimsuse kasvust.

Rasketööstuse peamiste harude toodangu kasvu iseloomustavad järgmised andmed.

1953. aastal toodetakse: terast üle 38 miljoni tonni ehk üle kahe korra rohkem kui 1940. aastal; kivisütt, kaevandatakse üle 320 miljoni tonni ehk 93 protsenti rohkem kui 1940. aastal; naftat toodetakse üle 52 miljoni tonni ehk peaaegu 70 protsenti rohkem kui 1940. aastal; tsementi toodetakse üle 16 miljoni tonni ehk peaaegu kolm korda rohkem kui 1940. aastal; elektrienergiat toodetakse 133 miljardit kilovatt-tundi ehk 2,8 korda rohkem kui 1940. aastal. Keemiatööstuse toodang kasvab 1953. aastal 1940. aastaga võrreldes kolmekordseks, masinate ja sisseseadete tootmine — 3,8-kordseks.

Rahvatarbeesemete tootmise osas on pilt järgmine.

1953. aastal toodetakse: puuvillast riiet 5 miljardit 300 miljonit meetrit ehk 34 protsenti rohkem kui 1940. aastal; villast riiet üle 200 miljoni meetri ehk umbes 70 protsenti rohkem kui 1940. aastal; siidriiet üle 400 miljoni meetri ehk üle viie korra rohkem kui 1940. aastal; suhkrut 3 miljonit 600 tuhat tonni ehk peaaegu 70 protsenti rohkem kui 1940. aastal; võid 400 000 tonni, mis peaaegu 80 protsenti võrra ületab või tööstusliku tootmise sõjaeelse taseme.

Meie maa on kindlustatud leivaviljaga. Sõjaeelse ajaga võrreldes on tunduvalt suurenenud riiklik puuvilla, suhkrupeedi ja loomakasvatussaaduste varumine. 1952. aastal varuti toorpuuvilla 3 770 000 tonni ehk 1,7 korda rohkem kui 1940. aastal, suhkrupeeti 22 miljonit tonni ehk peaaegu 30 protsenti rohkem kui 1940. aastal. Riiklik lihavarumine oli möödunud aastal 3 miljonit tonni, mis ületab 1940. aasta varumise poolteisekordselt, piima varumine — 10 miljonit tonni ehk peaaegu 1,6 korda rohkem kui 1940. aastal. Peale riikliku varumise realiseerib meie põllumajandus suurel hulgal liha, piima ja teisi toiduaineid kooperatiiv- ja kolhoosikaubanduse kaudu¹.

Selleks, et kindlustada kogu ühiskondliku tootmise pidevat kasvu ja täiustumist, teostab nõukogude võim rahvamajanduses aastast aastasse hiiglaslikku kapitaalehitust, ehitab juurde ja laseb käiku uusi tehaseid, kaevandusi, vabrikuid, elektri jaamu, laiendab, rekonstrueerib ja uuendab olemasolevaid. Ainuüksi sõjajärgseil aastail 1946—1951 suunati rahvamajanduse finantseerimiseks ligi 500 miljardit rubla, sellest tööstusse üle 320 miljardi rubla. Nimetatud aja jooksul NSV Liidus taastati, ehitati ja lasti käiku ligi 7000 suurt riiklikku tööstusettevõtet. Nõukogude tööstuse tootmislikud põhifondid suurenesid 1952. aastaks sõjaeelse 1940. aastaga võrreldes 77 protsenti võrra. Vastavalt partei XIX kongressi direktiividele suureneb kapitaalehitus rahvamajanduses käesoleval viiendal viisaastakul veelgi. Ainuüksi 1953. aastal suunatakse rahvamajanduse finantseerimiseks kokku üle 290 miljardi rubla. Metallurgiatööstuse tootmisvõimsuste käikulaskmist suurendatakse käesoleval viiendal viisaastakul malmi alal umbes 32 protsenti, terase alal 42

¹ Vt. G. M. Malenkov, NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul peetud kõne, Tallinn, 1953, lk-d 5—9.

protsendi võrra, valtsmetalli alal vähemalt 2 korda, koksi alal 80 protsendi võrra ja rauamaagi alal 3 korda. Sõe-kaevanduste võimsuste käikulaskmist suurendatakse umbes 30 protsendi võrra. Ehitatakse ja lastakse käiku uusi võimsusi energeetilise masinaehituse, valtsimismasinate ehitamise alal, alustati uute tehaste ehitamist valtsimisseadmete, turbiinide ja katelde tootmise alal; tunduval määral laiendatakse ja lastakse käiku olemasolevad ja uued võimsused tööpinkide, sepistus- ja pressimasinade, täpsete mõõteriistade ja tehnoloogiliste protsesside automaatse juhtimise aparaatide tootmise alal. Suurendatakse tehaste võimsust metallkonstruktsioonide valmistamise alal vähemalt 2 korda, ehitatakse uusi suuri tehaseid kokkupandavate raudbetoonist konstruktsioonide valmistamise alal jne. Erakordselt suurt lisa senisele elektrienergiatoodangule hakkavad andma praegu ehitatavad maailma suurimad hüdroelektrijaamad Volgal. Uute hüdroelektrijaamade baasil saavad omakorda võimsa arengu osaliseks paljud tööstusharud ja põllumajandus.

Nüüd, kus rasketööstuse arendamises saavutatud edusammude baasil on olemas kõik tingimused tarbimisvahendeid tootva tööstuse forsseeritud arendamiseks, peavad partei ja valitsus vajalikuks tunduvalt suurendada kapitaalmahutusi kerge- ja toiduainetetööstuse, eriti kalatööstuse arendamiseks, samuti ka põllumajanduse mehhaniseerimise ja elektrifitseerimise tunduvaks parandamiseks, mineraalväetiste tootmise suurendamiseks ja kolhoosidele suurema agronoomilise ja zootehnilise abi andmiseks.

Kõige selle tagajärjel toimub meie maal rahvamajanduse tootmistehnilise baasi võimas kasv, suureneb töötajate arv nõukogude rahvamajanduses ja tõuseb ühiskondlik tootmine.

Kuid tootmise pidevat kasvu ei kindlustatud ega kindlustata edaspidigi üksnes sellega, et suurendatakse rahvamajanduse tootmistehnilist baasi, ehitatakse juurde ja lastakse käiku uusi tehaseid, kaevandusi, laiendatakse külvipinda jms. Sotsialistliku tootmise pideva kasvu ja täiustamise ülitähtsaks tingimuseks on lõpuks see, kuidas kõiki neid võimsusi, kuidas kogu rahvamajanduse tootmistehnilist baasi tegelikult kasutatakse ja missugune on selle kasutamise tulemus, teiste sõnadega — missugune on lõppude lõpuks inimeste tööviljakus nendes kaevandustes, tehastes, põldudel jne. Oletame, et meil on kaks tellisetehast, mis

mõlemad on tehniliselt täpselt ühesuguselt sisustatud, neis on ühepalju töölisi, ja nad annavad täiesti ühesugust toodangut, — siis ei järeldu veel sellest, et neis ka tööviljakus on ühesugune. Tööviljakuse tase ja selle tõus sõltub väga paljudest asjaoludest, millest allpool lähemalt (vt. pkt. III). Need asjaolud ja tingimused võivad nimetatud tehastes olla suuresti erinevad, mis tingivad erinevuse ka tööviljakuse tasemes.

Teatavasti mõõdetakse tööviljakuse taset tööajaga, mida kulutatakse töölise poolt tooteühiku valmistamiseks, või — toodangu hulgaga, mida luuakse töölise poolt teatud tööajaühiku jooksul. Tööviljakuse tõusu all, nagu tähendas K. Marx, mõistetakse igasugust muutust tööprotsessis, mille läbi lüheneb antud toote valmistamiseks ühiskondlikult vajalik tööaeg. Mida suurem on töö tootlik jõud, tema viljakus, seda enam tarbimisväärtusi luuakse tööajaühiku jooksul. Siinjuures tuleb aga silmas pidada, et võitlusega toodangu suurendamise eest ühe töölise kohta, võitlusega elava töö viljakamaks muutmise eest kaasneks võitlus toorainete, kütuse, materjalide, elektrienergia, samuti seadmete, masinate jne. — s. o. asjastatud töö parema ja kokkuhoidlikuma kasutamise eest. Ainult elava ja asjastatud töö kulutuste kompleksne vähendamine tooteühiku kohta kindlustab ühiskondliku tööviljakuse sisult õige tõusu, kindlustab tööviljakuse tõusu tooraine, kütuse, materjalide jne. igakülgse kokkuhoiu alusel, mitte aga nende ülekulutuse arvel. Kellelegi pole vaja niisugust tööviljakuse tõusu, mis toimuks materjalide, kütuse jne. ülekulutuse või koguni raiskamise, või ka näiteks toote kvaliteedi vähendamise arvel. Seepärast omavadki praegu meie nõukogude tööstuses eesrindlike tööliste novaatorlikud algatused kokkuhoiurežiimi süvendamisel, omahinna alandamisel igalt tootmisoperatsioonilt, toodangu kvaliteedi tõstmisel jne. erakordselt suurt rahvamajanduslikku tähtsust. Partei ja valitsus organiseerivad praegu tarbimiskaupade tootmise suurejoonelist tõusu, et lähema kahe-kolme aasta jooksul tunduvalt suurendada elanikkonna varustamist toidu- ja tööstuskaupadega. «Kuid,» rõhutab seltsimees G. Malenkov oma kõnes NSV Liidu Ülemnõukogu istungil 8. augustil 1953. a., «ei tohi rahulduda ainult tarbeesemete tootmise kvantitatiivse kasvuga. Niisama suure tähtsusega on kõigi rahva tarbeks minevate tööstuskaupade kvaliteedi küsimus.»

Lenin ja Stalin on korduvalt rõhutanud, et uue, kom-

munistliku ühiskonna täielikuks võiduks on kõige tähtsaks, kõige peamiseks tingimuseks niisuguse tööviljakuse saavutamine, mis oleks kõrgem kui kapitalismi ajal. Kapitalism lõi omal ajal tööviljakuse, mis oli feodalismi ajal ennenägematu. Kapitalismi saab lõplikult võita ja võidetakse lõplikult sellega, et sotsialism loob uue, palju kõrgema tööviljakuse. Selle ülitähtsa ülesande lahendamisele mobiliseerib ja suunab kommunistlik partei meie maa töötajate loovat algatust ja energiat.

Eriti suure tähtsuse omandas tööviljakuse tõstmise probleem seoses majandusliku põhiülesande lahendamise vajadusega, mille püstitas meie maa ette kommunistliku partei XVIII kongress 1939. aastal — jõuda ette peamistest kapitalistlikest maadest ka majanduslikult, s. t. tööstustoodangu suuruses ühe elaniku kohta. Asi seisab selles, õpetas J. V. Stalin, et «tööstuse majanduslikku võimsust ei väljenda tööstustoodangu üldmaht, arvestamata riigi elanike arvu, vaid tööstustoodangu maht otseses seoses selle toodangu tarbimise ulatusega ühe elaniku kohta. Mida rohkem tuleb tööstustoodangut ühe elaniku kohta, seda suurem on riigi majanduslik võimsus, ja vastupidi: mida vähem tuleb toodangut ühe elaniku kohta, seda väiksem on riigi ja tema tööstuse majanduslik võimsus... Ainult sel juhul, kui me peamistest kapitalistlikest maadest majanduslikult ette jõuame, võime loota, et meie maal on täielik tarbeesemete küllus, et meil on toiduainete küllus, ja meil avaneb võimalus üle minna kommunismi esimesest faasist tema teise faasi.»¹ Selleks on vaja teostada suuri kapitaalvahutusi tööstuse igakülgse laiendamise eesmärgil, on vaja saavutada tööstuse arenemisel kõrge tootmistase. Kõik see nõuab aega. Kuid mida kõrgemaks muutub tööviljakus meie tehastes, kaevandustes, põldudel jne., seda enam saab lühendada selle äärmiselt tähtsa majandusliku ülesande täitmise aega, seda kiiremini võib saavutada tootmises niisugune kõrge tase, mis on vajalik kommunismile ülemineku ettevalmistamiseks ja saaduste külluse loomiseks meie maal.

Tööstustoodangu väljalase ühe elaniku kohta näitab NSV Liidus silmapaistvat tõusu. Seltsimees G. Malenkov oma aruandekõnes partei XIX kongressil toob selle kohta ilmekaid näitajaid: «Nii näiteks ületas elektrienergiatoodang

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 539—540.

ühe elaniku kohta 1951. aastal 1940. aasta taseme rohkem kui kahekordselt, malmi sulatamine 50 protsenti, terase sulatamine 70 protsenti, söetoodang 60 protsenti, tsemenditoodang rohkem kui kahekordselt, puuvillase riide toodang 20 protsenti, villase riide toodang rohkem kui 60 protsenti, paberitoodang 70 protsenti jne.»¹ Tööstuse võimsa arengu tulemusena viimaseil aastail on eelnimetatud näitajad ilmselt veelgi suurenenud. Selleks aga, et minna üle kommunistlikele, on vaja veelgi suurendada tööstustoodangu väljalaset iga elaniku kohta. Selle ülesande lahendamisel ongi tööviljakuse süstemaatiline tõus etendamas järjest kaaluvamat osa. Olgu vaid märgitud, et näiteks ajavahemikul 1940. aastast kuni 1951. aastani saadi 70 protsenti tööstustoodangu juurdekasvust tööviljakuse tõusu arvel. Nõnda ka praegu, käesoleval viiendal viisaastakul saadakse ligemale kolm neljandikku kogu tööstustoodangu juurdekasvust tööviljakuse edasise tõstmise arvel. Tööstusliku tootmise tase 1955. aastal suureneb 1950. aasta tasemega võrreldes umbes 70 protsenti. See tähendab, et 1955. aastal tööstustoodangu maht NSV Liidus on kolm korda suurem võrreldes tööstustoodangu mahuga 1940. aastal. Toodangu mahu selline suurenemine kindlustatakse tööviljakuse süstemaatilise tõstmisega, tööstuse tootmistehnilise baasi edasise laiendamise ja tugevdamisega, uute tehaste ehitamisega ja olemasolevate tehaste rekonstrueerimisega. Plaani kohaselt suurenevad kapitaalmahutused tööstuses umbes kaks korda neljanda viisaastakuga võrreldes. Tööliste ja teenistujate arv aga suureneb rahvamajanduses umbes 15 protsenti, sellest tööstuses 13 protsenti. Järelikult — tööstustoodang suureneb meil põhiliselt tööviljakuse tõusu arvel. Sellel asjaolul on määratu suur tähtsus sotsialismi lõpliku võidu saavutamisel kapitalismi üle, millest kirjutas Vladimir Iljitš Lenin nõukogude korra algaastail. See asjaolu näitab meile ühtlasi, et nõukogude korras peituvad tööviljakuse tõusuks sellised võimalused, mis on kapitalismile kättesaamatud. Seega loob sotsialism uue, palju kõrgema tööviljakuse kui kapitalism.

Tööviljakuse süstemaatiline tõus on sotsialistliku tootmise pideva kasvu ja täiustamise tähtsaid tingimusi.

¹ G. Malenkov, Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, Tallinn, 1952, lk. 36.

Tööviljakuse süstemaatilise tõusuga seletuvadki peamiselt kõik need määratu suured edusammud, mis on seni tehtud ühiskondliku tootmise arendamisel NSV Liidus.

Ühiskondliku tootmise kasv ja täiustamine, mis — nagu näeme — toimub põhiliselt tööviljakuse tõusu arvel, on vajalik ka kommunismile järkjärgulise ülemineku ettevalmistamise teiste eeltingimuste täitmiseks.

Kommunismi kõrgem faas nõuab ühiskondliku omanduse üldrahvalikku vormi, misjuures kommunistlik tarviduste järgi saaduste jaotamise printsiip lülitab välja igasuguse kaubavahetuse. Kolhoosliku omanduse tõstmine üldrahvaliku omanduse tasemele veelgi enam tugevdab sotsialistlike tootmissuhete kui tootlike jõudude arengu peamise tõukejõu osa NSV Liidus. Kuid kolhoosliku omanduse tõstmine üldrahvaliku omanduse tasemele ja kaubaringluse asendamine saaduste vahetuse süsteemiga on veel tuleviku küsimus, meie arengu perspektiivi küsimus. Kolhoosliku omanduse tõstmist üldrahvaliku omanduse tasemele ja kaubaringluse asendamist saaduste vahetuse süsteemiga saab tulevikus teostada ainult tootlike jõudude kõrge arengutaseme baasil. See tähendab aga vajadust praegu ja edaspidi arendada igakülgsest kolhooside ühismajapidamist, tugevdada igati kolhooslikku omandust, tõsta väsimatult tööviljakust, suurendada toodangut ja parandada selle kvaliteeti nii põllumajanduses kui ka tööstuses.

Voitlusega tööviljakuse tõstmise eest kaasneb nõukogude korra tingimustes üheaegselt nii sotsialistliku akumulatsiooni kõrge tase kui ka töötajate materiaalse heaolu pidev tõus.

Mida kõrgemaks kujuneb tööviljakus, seda rohkem tarbimisväärtusi luuakse ühe ja sellesama tööhulgaga, seda vähem langeb tooteühikule ühiskondlikult vajalikku tööaega, seda väiksem on tooteühiku töömahukus, ja järelikult, seda madalamaks muutub tooteühiku omahind. Tööstustoodangu omahinna alandamisest saadud kokkuhoid moodustas ainuüksi 1951. a. üle 35 miljardi rubla, 1952. a. koguni rohkem kui 46 miljardit rubla. Omahinna alandamine aga on sotsialistliku akumulatsiooni põhiliseks allikaks. Mida enam suureneb akumulatsioon, seda enam võimalusi on laiendatud taastootmiseks, uute tehaste, kaevanduste, koolide, elamute jne. ehitamiseks, nii tootmisvahendite kui tarbimisesemete toodangu suurendamiseks.

Kuna nõukogude ühiskonnas kogu rahvatulu kasutatakse

töötajate huvides, võimaldab tööviljakuse ja seoses sellega akumulatsiooni tõus Nõukogude riigil süstemaatiliselt läbi viia jaehindade alandamist. Nagu teada, on Nõukogude valitsus sõjajärgsel perioodil meie tehastes ja põldudel töö järjest viljakamaks muutumise tagajärjel ja toodete omahinna alanemise alusel alandanud juba kuuel korral riiklike jaehindu. Ajavahemikul 1947. aastast kuni 1952. aastani on jaehinnad kõikide kaupade osas alanenud keskmiselt kahekordselt, leiva ja saiatoodete hinnad kui ka jahu, tangude, makaronide ja koorevõi jaehinnad on alanenud 2,5-kordselt, liha ja lihasaaduste hinnad — enam kui 2-kordselt, käekellade hinnad — 2,5-kordselt jne. Riiklike jaehindade alandamine 1. aprillist 1953. a. haaras peaaegu kõiki toidu- ja tööstuslikke tarbekaupu. Sõjajärgsel perioodil on nõukogude rahvas jaehindade alandamisest saanud täiendavat tulu mitmesaja miljardi rubla ulatuses; ainuüksi 1953. a. aprillis teostatud hindade alandamise tulemusel võitis nõukogude elanikkond 46 miljardit rubla aastas, mille võrra ta võib nüüd osta riiklikus ja kooperatiivses kaubanduses rohkem kaupu kui varem.

Töövilkakuse kasv ja akumulatsiooni suurenemine võimaldab Nõukogude riigil suurendada ka töötajate rahapalka; rahapalga suurus sõltub nõukogude korra tingimustes keh-tiva tükitöötasu süsteemi juures eelkõige saavutatud töövilkakuse tasemest. Mida viljakam on töö, seda suuremaks kujuneb ka rahapalk.

Seega — töövilkakuse tõusu alusel toimuv sotsialistliku akumulatsiooni kasv ei piira, vaid kindlustab kõigiti ühiskonna tarbimisfondi suurenemist. Partei XIX kongressi direktiivides viienda viie aasta plaani kohta on ette nähtud tõsta tööliste ja teenistujate reaalpalka vähemalt 35 protsenti, kolhoosnikute rahalisi ja naturaalseid sissetulekuid aga vähemalt 40 protsenti.

Koos tootmise laienemisega, tehnika edasise progressiga mitte üksnes suureneb toodangu väljalase, vaid muutuvad kergemaks ka töötingimused, tõuseb töötajate kultuurilis-tehniline tase. Töövilkakuse tõus tootmises toimub tundu-val määral järjest uuema ja keerukama tehnika juurutamise alusel. Uus ja üha keerukamaks muutuv tehnika nõuab töötajatelt selle tehnika tundmiseks, juhtimiseks ja kontrollimiseks järjest suuremaid ja sügavamaid teadmisi. Nõnda viib tehnika täiustamine ja selle laialdane juurutamine nõukogude tööstuses ja põllumajanduses töötajate

kvalifikatsiooni ning kultuurilis-tehnilise taseme tõusule. Ühel ajal sellega muutub töö kergemaks, mehhanismid, masinad üha enam asendavad inimese raske füüsilise töö. Ja mida viljakamaks muutub töö, seda enam eeldusi on tööpäeva enda lühendamiseks. Tööpäeva lühendamine aga on vajalik, et ühiskonna liikmeil oleks hariduse saamiseks, oma kvalifikatsiooni tõstmiseks, oma isiksuse ja võimete igakülgseks arendamiseks veelgi rohkem vaba aega.

Tööviljakuse kasv, akumulatsiooni kasv võimaldavad Nõukogude riigil arendada üha laialdasemalt elamuehitust, parandada korteritingimusi, laiendada lastesõimede ja -aedade võrku, rajada ja sisustada uusi koole, haiglaid, teatreid jne. Partei XIX kongressi direktiivide kohaselt arendatakse käesoleval viiendal viisaastakul laialdaselt riiklikku elamuehitust; võrreldes eelmise viisaastakuga on suurendatud kapitaalimahutusi selleks otstarbeks umbes 2 korda. Võrreldes 1950. aastaga on suurenenud kapitaal-mahutused linnade ja töölisasulate elanikkonna kommunaalse ja elutarbelise teenindamise parandamiseks, veevärgi- ja kanalisatsioonivõrgu laiendamiseks, majade soojusenergiaga varustamiseks ja gasifitseerimiseks umbes 50 protsendi võrra. Juba on antud eksploatatsiooni käesoleval viisaastakul Eesti NSV linnades ja töölisasulates uusi elamuid, hakatud varustama Tallinna linna põlevkivigaasiga Kohõla-Järvelt jne.

Ühiskondliku tööviljakuse tõus loob järelikult otsustava tähtsusega eelduse ja aluse töötajate materiaalse ja kultuurilise heaolu pidevaks tõusuks.

Kuid töötajate materiaalse heaolu ja nende kultuurilis-tehnilise taseme järjekindel tõus pole üksnes tööviljakuse süstemaatilise tõusu tähtsaim tulemus, vaid omakorda võimas hoob tööviljakuse edasiseks veelgi hoogsamaks kasvuks, sotsialistliku ühiskonna tootlike jõudude edasiseks arendamiseks.

Nii tähendab võitlus tööviljakuse järjekindla tõstmise eest — võitlust kommunistlikule ühiskonnale järkjärgulise ülemineku ettevalmistamise põhiliste eeltingimuste täitmise eest, võitlust kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest. Tööviljakuse tõstmine pole seega omaette eesmärgiks. Tööviljakuse tõstmine on selleks peamiseks hoovaks, selleks kõige tähtsamaks teeks, mis viib tootmise niisugusele kasvule ja toodangu valmistamiseks kulutatava tööaja nii-

sugusele lühendamisele, mis on vajalik kommunistliku ühiskonna liikmete materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste igakülgseks ja täielikuks rahuldamiseks, kommunistliku põhimõtte teostamiseks: igapähe tema võimete kohaselt, igapähe tema tarviduste järgi.

II

TÖÖVILJAKUS KAPITALISMI TINGIMUSTES JA TÖÖVILJAKUSE KASVU DÜNAAMIKA SOTSIALISMI TINGIMUSTES

Tööviljakuse järjekindel tõus on saanud võimalikuks alles sotsialistliku ühiskonnakorra tingimustes, sest sotsialismi ajal areneb tööviljakus sootuks teistsuguste majandusseaduste toimel ja eelduste alusel kui kapitalismi tingimustes.

Tänapäeva monopolistliku kapitalismi tingimustes toimib kapitalismi põhiline majandusseadus, mille peamiseks joonteks ja nõueteks on «maksimaalse kapitalistliku kasumi kindlustamine antud maa rahvastiku enamuse ekspluateerimise, laostamise ja pauperiseerimise teel, teiste maade, eriti mahajäänud maade rahvaste orjastamise ja süstemaatilise paljaksriisumise teel, lõpuks, sõdade ja rahvamajanduse militariseerimise teel, mida kasutatakse kõige kõrgemate kasumite kindlustamiseks».¹

Vajadus saada maksimaalseid kasumeid õhutab kapitaliste veelgi enam tugevdama tööliste ekspluateerimist, mis viib veelgi meeletumale töö intensiivistamisele, tööpuuduse suurenemisele, vastuolude teravnemisele töö ja kapitali vahel. Kõik meetodid ja vahendid tööviljakuse tõstmiseks kapitalismi tingimustes on suunatud tööliste ekspluateerimise tugevdamisele, lisaväärtuse suurendamisele. Ameerika Ühendriikides ulatub praegusel ajal ekspluateerimismäär ligi 400%-ni; ameerika monopolistid tasuvad töölisele seega veel ainult $\frac{1}{5}$ osa tema tööpäevast. Jahiga maksimaalse kasumi järele on seletatav ka tehnika kasutamise vastuoluline iseloom kapitalismi tingimustes. Kapitalismi ajaloost ja praktikast on teada fakte, kus kapitalistid otsustavalt juu-

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 82—83.

rutavad tehnikat, mehhaniseerivad tootmist, stimuleerivad tööviljakuse tõusu. Kuid samuti on küllalt fakte, kus kapitalistid esinevad reaktionäridena uue tehnika arendamise ja juurutamise alal, pidurdavad tootmise mehhaniseerimist ja lähevad üle koguni käsitsi töötamisele. Nii näiteks enam kui 6000 Ameerika kaevanduses puudub ajakohane mehhaniseerimine. Seda kisendavat vastuolu saab seletada ainuüksi kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseadusega, vajadusega saada maksimaalseid kasumeid.

Tehnika ja teaduse saavutuste rakendamine kapitalismi tingimustes ei kergenda tööliste tööd, otse vastupidi, muudab tööliste töö veelgi väsitavamaks, kurnavamaks, raske-
maks, kujutades endast «higi väljapressimise kunsti progressi» (Lenin), sest kapitalism saavutab tööviljakuse tõusu eelkõige tööliste töö meeletu intensiivistamise arvel. Ameerika Ühendriikides näiteks on säärane high väljapressimise «teaduslik» süsteem laialdaselt levinud. Kapitalistid rakendavad spetsiaalseid masinaid selleks, et taga kihutada tööliisi nende töös. Fordi tehases on seatud sisse eriline automaat «Kronoloog», mis võtab arvesse isegi sekundi murdosa, mille arvel võiks veelgi pikendada tööpäeva. Selle aparaadi abil pigistavad Fordi käsilased tööliselt välja kogu tema jõu. Töölise töö intensiivsuse jälgimiseks on Fordi tehastes kasutamisel isegi kino. Töölisele endale märkamatu fikseerib operaator konveieri töö aegvõttele. Nii suguse filmi vaatab tehase administratsioon hiljem läbi ja, kui administratsioonile näib, et üks või teine tööline töötab mitte küllaldase intensiivsusega, siis vallandatakse niisugune tööline ja heidetakse töötute hulka vabrikuvärava taha.

Kapitalistlikud suurtehased muutuvad üha enam konveieriteks. Selleks, et tõsta töö intensiivsust ettevõtte kõikides tsehhides, alustatakse töökiiruse tõstmisega kõigepealt selles tsehhis, kus algab tootmisprotsess; sellega intensiivistatakse tööd ka kõigis teistes tsehhides. Fordi tehases on sel viisil läinud korda suurendada töökiirust viimasel ajal ligemale 25 protsenti. Töö kiiruse tõstmine, töö intensiivistamine kindlustab kapitalistidele määratu suurt lisaväärtust, ilma et oleks kapitalistidel vajalik olnud nimetamisväärseid kulutusi teha tööde mehhaniseerimiseks.

Koos töölise ebainimliku ekspluateerimise ja tema töö meeletu intensiivistamisega käib kaasas õnnetusjuhtumite sagenemine. Ameerika tehastes ja vabrikutes valitseva met-

siku ekspluateerimise süsteemi ohvriks langeb miljoneid inimesi. Ainuüksi 1951. a. oli Ameerika Ühendriikide tehastes, vabrikutes ja kaevandustes ligi 2 miljonit õnnetusjuhtumit; see arv ületab rahvastiku iga-aastase juurdekasvu sel maal. Aastail 1951—1952 hukkus õnnetusjuhtumite tagajärjel Ameerika tehastes ja vabrikutes 31 000 töölisi; peale selle ainuüksi 1952. a. said ligi 37 000 ameerika kaevurit kaevanduses raskeid vigastusi, 546 õnnetusjuhtumit kaevandustes lõppes kaevurite surmaga. Eriti sagedaseks muutuvad õnnetusjuhtumid metsatööstuses, kus aasta jooksul saab vigastuse osaliseks iga viies tööline; Ameerika masinaehitustööstuses tabab õnnetusjuhtum iga seitsmendat töölisi, söekaevandustes — iga kaheksandat töölisi. Muutes tööliste tööd meeletult intensiivseks ja karpides töökaitse kulusid, võivad kapitalistid täiesti karistamatult sooritada miljoni roimi.

Kapitalistid püüavad rakendada niisugust tehnikat, mis ei tõsta, vaid vähendab nõudeid tööliste kvalifikatsiooni taseme suhtes, muudab nad konveierite — masinate ripatsiteks. Seepärast ongi tehnika täiustamise tavaliseks tagajärjeks kapitalistlikes ettevõtetes tööjõu dequalifitseerumine, kvalifitseeritud tööliste vallandamine ja nende asendamine lihttöölisega, kellele tööjõud on tunduvalt odavam. On väga iseloomustav see, et näiteks Ameerika Ühendriikides tehniliselt kõige enam täiuslikemates tööstusharudes (auto- ja lennukitööstus) on tööliste kvalifikatsiooni tase eriti madal.

Tehastes ja vabrikutes pannakse maksma töölisi orjastavaid töötasusüsteeme. Üheks selletaoliseks moodsamaks «süsteemiks» on nn. «töökohtade järgi tasumise analüütiline süsteem», mis töötasu arvutamisel ignoreerib täiesti tööliste kvalifikatsiooni ning arvestab ainult tema töökohta konveieril. Sel viisil on kapitalistidel võimalus vähendada tunduvalt kvalifitseeritud tööliste töötasu.

Suureneb pidevalt naiste ja laste töö osatähtsus kapitalistlikes maades. Kui 1940. a. Ameerika Ühendriikides tööliste üldarvust oli naised 25%, siis 1951. a. juba 31%. Naiste ja laste töö ekspluateerimine kindlustab kapitalistidele suuri kasumeid, kuna naiste ja laste töö eest tasutakse tunduvalt madalamalt kui meeste töö eest. Inglismaal saavad naised võrdse töö eest meestega 50—60% vähem, Lääne-Saksamaal koguni 65—80% vähem, Rootsis 70 kuni 80% vähem, Šveitsis 65% vähem palka.

Tehnika rakendamine kapitalismi tingimustes viib tööpuuduse suurenemisele, tööjõu hinna langemisele, elanikkonna laiade masside vaesumise edasisele süvenemisele. See asjaolu pidurdab omakorda uue tehnika laialdasemat kasutamisele võtmist, kuna masinate kasutamine odava tööjõu tõttu pole kapitalisti seisukohast sageli kasulik. Töölisklass omakorda suhtub igasse säärase vahendi rakendamisse kapitalisti-ettevõtja poolt, mis on suunatud tööviljakuse tõstmisele, kui temale võõrasse ja vaenulikusse jõusse, ning pole huvitatud masinate tehnilisest täiustamisest ega oma tööviljakamaks muutmisest. Kõige selle tagajärjel toimub tööviljakuse tõus kapitalismi tingimustes erakordselt aeglaselt, kusjuures seegi tõus vaheldub langusega. Näiteks aastail 1929—1937 jäi kapitalistlikus maailmas töölise tööviljakus 1929. a. tasemele, kusjuures Ameerika Ühendriikides ja Prantsusmaal tööviljakus tööstuses koguni langes. Samal ajal tööviljakus NSV Liidu tööstuses enam kui kahekordistus. Ja mida jõuetumaks muutub kapitalism, seda eredamalt tõuseb esile temale omane tendents pidurdada tehnilist progressi, suruda veelgi madalamale elanikkonna enamiku materiaalne ja kultuuriline tase, mis ühtlasi pidurdab töö tootliku jõu kasvu.

Sootuks teisiti on see NSV Liidus, sotsialistliku ühiskonnakorra tingimustes, kus tootmisvahendite ühiskonnastamise tagajärjel on tehtud võimatuks ühe inimese ekspluateerimine teise inimese poolt ja kus sotsialismi põhilise majandusseaduse järgi toimub kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamine sotsialistliku tootmise pideva suurendamise ja täiustamisega kõrgeima tehnika baasil. Järelikult on sotsialistlikus ühiskonnas tootmise eesmärgiks mitte kasumite saamine, vaid inimeste tarviduste rahuldamine. Sotsialismi põhilise majandusseaduse toime kutsub ellu sotsialistliku tootmise kiiretempoliseks arendamiseks võimsad, kapitalismile kättesaamatud, ühiskondlikud stiimulid. Teadmine sellest, et töötatakse ja toodetakse mitte ekspluataatorite kasuks, vaid omaenda vajaduste, omaenda ühiskonna materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamise huvides, on töötajais välja kutsunud loova aktiivsuse, novaatorliku suhtumise töösse, püüde muuta oma töö järjest enam viljakamaks. Selline ühiskondliku tootmise eesmärk, nagu seda on kogu

ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamine, on saanud nõukogude ühiskonnas tööviljakuse tõusu kõige võimsamaks stiimuliks, mille sarnast ei tunne ega võigi tunda kapitalistlik ühiskond, kus tunnustatakse, — nagu ütles J. V. Stalin oma kõnes partei XIX kongressil, «... ainult nende isikuõigusi, kellel on kapitali, kõiki teisi kodanikke peetakse aga inimtoormaterjaliks, mis kõlbab ainult ekspluaateerimiseks».¹ Ainult sotsialistlikus ühiskonnas on võinud töö raskest ja häbistavast koormast, milleks peetakse tööd kapitalistlikes maades, muutuda au ja kuulsuse asjaks, vapuse ja sangaruse asjaks. Sotsialistlikus ühiskonnas austatakse töötajat; töötaja ei saa tunda ennast siin maha jäetuna ja üksikuna. Vastupidi, töötaja tunneb ennast NSV Liidus oma maa vaba kodanikuna, ühiskonnategelasena. Ja kui ta töötab hästi ja annab ühiskonnale maksimumi seda, mida ta suudab anda, siis on ta töökangelane, teda ümbritseb kuulsus.

Nõukogude inimeste teadliku töösse suhtumise, nende loomingulise aktiivsuse allikaks on nõukogude patriotism. Nõukogude patriotism kui uus, kõrgemat tüüpi patriotism on sotsialistliku töö määratu suureks moraalseks stiimuliks, innustades miljoneid nõukogude inimesi võrratutele töökangelastegudele. Nõukogude patriotism — see on nõukogude inimeste armastus oma piiritult kalli nõukogude sotsialistliku kodumaa vastu, Lenini-Stalini partei, nõukogude ühiskonnakorra ja sotsialistliku riigi vastu. See armastus oma sotsialistliku Kodumaa vastu avaldubki praegu nõukogude töötajate ennastalgavas võitluses Kodumaa huvide eest, kommunismi ülesehitamise eest. Nõukogude patriotism on võimsaks tõukejõuks novaatorlikkusele tootmise organiseerimisel ja sotsialistliku võistluse laialdasel arendamisel. «Nõukogude patriotsismi jõud seisab selles,» ütleb J. V. Stalin, «et tema aluseks ei ole rassilised või rahvuslikud eelarvamused, vaid rahva sügav ustavus ja truudus oma Nõukogude Kodumaale ja kõigist meie maa rahvustest töötajate vennalik koostöö. Nõukogude patriotsimis ühinevad harmooniliselt rahvaste rahvuslikud traditsioonid ja kogu Nõukogude Liidu töörahva ühised elulised

¹ J. V. Stalin, Partei XIX kongressil peetud kõne, Tallinn, 1953, lk. 10.

huvid. Nõukogude patriotism ei killusta, vaid vastupidi, liidab kõik meie maa rahvad ja rahvused ühtseks vennalikuks pereks. Selles peitub Nõukogude Liidu rahvaste vanakumatu ja üha tugevneva sõpruse alus.»¹

Sotsialismi tingimustes on tehnika saanud enneolemata arengu osaliseks. Tehnikat loovad ja täiustavad pidevalt nõukogude töötajad ise. Just tehnika ja mitte eeskätt töö kasutamise intensiivistamise arvel, samuti töö parema organiseerimise ja oma kvalifikatsiooni tõstmise arvel saavutavadki nõukogude inimesed oma tööviljakuse pideva ja võimsa tõusu, niisuguse tõusu, mille juures muutuvad kergemaks töötingimused.

Ainult kõigi nende asjaolude tõttu on saanudki võimalikuks see, et tööviljakuse kasvu alal Nõukogude Liidus on saavutatud ajaloos ennenägematu kõrge tempo. Töölise aastatoodang oli NSV Liidu tööstuses esimese viisaastaku algul 34 protsendi võrra kõrgem kui 1913. aastal. Esimese viisaastaku jooksul kasvas tööviljakus tööstuses 41 protsenti, samal ajal tööstuse toodang suurenes enam kui kahekordseks. Teisel viisaastakul seoses rahvamajanduse tehnilise rekonstrueerimise lõpuleviimisega ja tehnika täielikuma kasutamise tulemusena kasvas tööviljakus nõukogude tööstuses veelgi 82 protsendi võrra. Kolmanda viisaastaku esimese kolme aasta jooksul suurenes tööviljakus veelgi 32 protsendi võrra. Tööviljakuse aastakeskmine kasvutempo moodustas aastail 1928—1940 11%. Niisugune tööviljakuse kasvutempo ei ole mõeldav kapitalistlikes maades. Olgu märgitud, et näiteks Ameerika Ühendriikides aastail 1929 kuni 1951 kasvas tööviljakus tööstuses keskmiselt kõigest poolteist protsenti aastas. Iga protsent tööviljakuse tõusu annab NSV Liidus täiendavat toodangut mitme miljardi rubla ulatuses. Juba esimese viisaastaku aastail andis üks protsent tööviljakuse tõusu tööstustoodangu juurdekasvu 310 miljoni rubla väärtuses, tööviljakuse tõusu arvel tervikuliselt aga saadi esimese viisaastaku jooksul toodangut 12,7 miljardi rubla ulatuses. Teisel viisaastakul üks protsent tööviljakuse tõusu andis toodangu juurdekasvu juba 506 miljoni rubla eest, tööviljakuse tõusu arvel tervikuliselt aga saadi teisel viisaastakul peaaegu 42 miljardi rubla eest toodangut, mis moodustas $\frac{4}{5}$ kogu tööstustoodangu juurdekasvust.

¹ J. Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, Tallinn, 1946, lk. 129.

Juba 1939. aastal oli toodang ühe töölise kohta NSVL tööstuses 4,5 korda kõrgem kui 1913. aastal. Kolhoosides oli tööviljakus 1937. aastal 6 korda kõrgem tööviljakuse tasemest tsaari-Venemaa üksiktalumajapidamistes. Põllumajanduse kollektiviseerimine ja selle tehniline ümberrelvastamine, mille teostas nõukogude võim, võimaldas juba 1937. aastal säästa ainuüksi põllumajanduslike tööde selles osas, mis teostati traktorijaamade traktorite ja kombinide abil, ligemale 11 miljonit töölise. Viiendal viisaastakul võimaldab tööjõu kokkuvõttes seoses ettenähtud tööviljakuse kasvuga tööstuses hoida kokku ligi 7 miljoni inimese töö. Nii näeme, et tööviljakuse kasvu iga protsent tööstuses mitte üksnes annab täiendavat toodangut, vaid vähendab ühtlasi täiendava tööjõu vajadust.

Teatavasti kasvas tööviljakus nõukogude tööstuses aastail 1940—1951 veel 50 protsenti, kusjuures näiteks sõja järgse viisaastaku lõpul oli nõukogude töölise aastatoodang enam kui 6 korda kõrgem töölise aastatoodangust 1913. aastal. Uue viienda viie aasta plaani kohaselt aastail 1951 kuni 1955 on nähtud ette tõsta tööviljakust tööstuses keskmiselt veel 50 protsenti, ehituses 55 protsenti ja põllumajanduses 40 protsenti. Viienda viisaastaku lõpul — 1955. aastal — ületab tööviljakus nõukogude tööstuses sõjaeelse 1940. a. taseme kahekordselt. Mis on siis niivõrd võimsa tööviljakuse kasvu peamisteks teedeks?

III

PEAMISED TEED TÖÖVILJAKUSE TÕSTMISEKS VIIENDAL VIISAASTAKUL

Marksismi-leninismi klassikud on andnud tööviljakuse tõstmise peamiste teede sügava teadusliku analüüsi.

«Töö tootliku jõu määravad mitmesugused asjaolud,» kirjutas Marx, «muu hulgas tööliste keskmise oskuse aste, teaduse ja ta tehnoloogilise rakendamise arenemise aste, tootmisprotsessi ühiskondlik kombinatsioon, tootmisvahendite ulatus ja efektiivsus ning looduslikud tingimused»¹.

V. I. Lenin, määratledes tööviljakuse tõusu tingimusi,

¹ K. Marx, Kapital, I kd., Tallinn, 1953, lk. 43.

märkis juba 1918. a., et tööviljakuse tõstmine nõuab eelkõige suurtööstuse materiaalse aluse kindlustamist: kütteainete ja rauatootmise, masinaehituse ja keemiatööstuse arendamist. Teise tingimusena märkis V. I. Lenin esiteks elanikkonna hulkade haridusliku ja kultuurilise taseme tõusu ja teiseks töötajate distsipliini, tööoskuse, töö edukuse ja töö intensiivsuse tõstmist ning töö paremat organiseerimist.

Juhindudes sellest õpetusest on kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus süstemaatiliselt ja plaanikindlalt rakanud ellu abinõud tööviljakuse järjekindlaks tõstmiseks. J. V. Stalin märkis aruandes ÜK(b)P XVI kongressile kolme peamist suunda, mida mööda partei on tööviljakuse kasvu kindlustamiseks abinõud tarvitusele võtnud: töötajate materiaalse olukorra süstemaatiline parandamine, tööstuse ja põllumajanduse ettevõteteis seltsimeheliku töödistsipliini juurutamine, ja lõpuks sotsialistliku võistluse ning lööktöö organiseerimine. Ja seda kõike — täiustatud tehnika ning töö ratsionaalse organiseerimise baasil.

Nagu näeme, on see printsipiaalselt teistsugune viis tööviljakuse tõstmiseks kui kapitalistlikes maades, kus tööviljakuse tõusu taotletakse peamiselt tööliste julma ekspluateerimise teel, mis paratamatult on seotud tööpuuduse suurenemisega ja töötajate vaesumise süvenemisega.

Sotsialismi tingimustes on tööviljakuse tõstmise materiaalseks aluseks uus tehnika. Kuid et tehnikat liikuma panna ja teda täielikult ära kasutada, õpetas J. V. Stalin, on tarvis inimesi, kes valdavad tehnikat, on vaja kaadrit, kes suudaks seda tehnikat rakendada ja ära kasutada kõigi kunstireeglite järgi. Tehnika ilma tehnikat valdavate inimesteta on surnud tehnika.

Seepärast kõrvuti tehnika juurutamise ja tema pideva täiustamisega on tööviljakuse tõstmise suhtes otsustava tähtsusega teguriks ka käesoleval viisaastakul kaadri ettevalmistus ja tema kvalifikatsiooni tõstmine, töö ratsionaalne organiseerimine, sotsialistliku töödistsipliini süvendamine, sotsialistliku võistluse organiseerimine, — seda kõike töötajate kommunistliku teadlikkuse ja nende järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamise alusel.

UUE TEHNIKA JA EESRINDLIKU TEHNOLOOGIA JUURUTAMINE TOOTMISSE

Sotsialistliku laiendatud taastootmise üheks põhilisemaks iseärasuseks NSV Liidus on tehnika järjekindel progress, järjest täiuslikuma tehnika rakendamine rahvamajanduse kõikidesse harudesse. Kapitalismile omaste perioodiliste vaheaegade asemel tehnika arenemises, millega käib kaasa ühiskonna tootlike jõudude hävitamine, toimub sotsialismi tingimustes tootmise pidev suurenemine ja täiustamine kõrgeima tehnika baasil, milles seisabki sotsialismi põhilise majandusseaduse tähtsamaid nõudeid; sotsialismi põhilise majandusseaduse toime viib ühiskonna tootlike jõudude kõrvalekaldumatule kasvule, ühiskonna õitsengule, töötajate materiaalse ja kultuurilise elutaseme pidevale tõusule.

Vastupidine on olukord ses suhtes kapitalistlikus ühiskonnas, kus tehnika arenemine on allutatud kaasaegse kapitalismi põhilisele majandusseadusele, mille peamiseks nõudeks on maksimaalse kapitalistliku kasumi kindlustamine antud maa rahvastiku enamuse eksploateerimise, laostamise ja pauperiseerimise teel, teiste maade, eriti mahajäänud maade rahvaste orjastamise ja süstemaatilise paljaksriisumise teel, lõpuks, sõdade ja rahvamajanduse militariseerimise teel, mida kasutatakse kõige kõrgemate kasumite kindlustamiseks.

Masin, mille on avastanud inimhõim, on vahend, mis peab tegema kergemaks inimese töö ja lühendama aega, mis on vajalik toote valmistamiseks. Kuid mitte nii pole see kapitalismi tingimustes, kus masinast on saanud tööliste orjastamise ja tema eksploateerimise süvendamise vahend ja tööline muudetud masina ripatsiks. Tehnika arenemise ainsaks stiimuliks, uusimate, enam täiustatud masinate kasutuselevõtmise ainsaks stiimuliks kapitalismi tingimustes on suurima kasumi saamine. Kapitalismi tingimustes rakendatakse masinat mitte siis, kui masin on suuteline kergendada inimese tööd ja tõstma tema tootlikku jõudu, vaid ainult siis, kui masina kasutamine tuleb odavam kui teda asendava inimtööjõu kasutamine, kui masina rakendamise suureneb kapitalisti kasum võrreldes selle kasumiga, mida saab kapitalist, kui ta seda sama tööd laseb teha käsitsi inimtööjõuga. Ainult sellega on seletatavad faktid, et paljud masinad kapitalistlikes maades, mis oleksid

suutelised tohutult kergendama inimese tööd, ei leia rakendamist kas üldsegi mitte või ei leia rakendamist seal, kus töölised oma töö eest saavad niivõrd tühist töötasu, et masinate kasutamine teeks kapitalistile tootmise «kulukaks». Ainult sellega on seletatavad faktid, mis näitavad, et tehnika arenemine kapitalismi tingimustes on seisma jäänud, et kapitalistid esinevad reaktioonäridena uue tehnika arendamise alal ja lähevad sageli üle käsitsitöötamisele. Ainult sellega on seletatav fakt, et kapitalistlikes maades tootmisvõimsuste kroonilise alakoormatuse ja hiiglasliku töötatöölise reservarmee olemasolu tingimustes «... vana varustus ripub tootmisel jalus ja pidurdab uue tehnika tarvituselevõtmist»¹.

Sootuks teisiti on lugu tehnika progressiga ja masinate kasutamisega sotsialismi tingimustes. Tehnika progress sotsialismi tingimustes pole allutatud kapitali huvidele, vaid eksploateerimisest vabastatud töötajate huvidele. Nõukogude Liidus rakendatakse tehnikat järjekindlalt kõikjal, kus tehnika, masin kindlustab toodete valmistamiseks kulutatava ühiskondliku töö kokkuhoidu, parandab töötingimusi ja kergendab inimese tööd, tõstab inimese tootlikku jõudu, suurendab tema tööviljakust ja soodustab tema kvalifikatsiooni tõusu, kindlustab toodangu pidevat kasvu ja tõstab selle kvaliteeti, aidates kaasa kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamisele. Ainult sotsialismi tingimustes on saanud teaduse ja tehnika saavutused rahva ühisvaraks ja on rakendatud rahva teenistusse. Ainult sotsialismi tingimustes aitavad teaduse ja tehnika saavutused inimestel ehitada uut, õnnelikku elu ja tõsta oma heaolu. Seepärast nõukogude inimesed on eluliselt huvitatud teaduse ja tehnika progressist.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus võtavad tarvitusele kõik abinõud selleks, et tehnika pidevalt täiustuks ja uueneks. Märkides sotsialistliku põllumajanduse suuri tootmissaavutusi, mille allikas peitub ajakohase tehnika olemasolus, mis teenindab sotsialistlikku põllumajandust, ütles J. V. Stalin: «Asi seisab siin mitte ainult tehnikas üldse, vaid selles, et tehnika ei või seista paigal, ta peab kogu aeg täiustuma, et vana tehnika peab rivist välja langema ja asenduma uuega, uus aga — kõige uue-

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 537.

maga. Ilma selleta pole mõeldav meie sotsialistliku põllumajanduse arenemine tõusvas joones, pole mõeldavad ei suured saigid ega põllumajandussaaduste küllus»¹.

Kooskõlas sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetega partei XIX kongress määras kindlaks teed uue, võimsa tehnika progressiks, tootmistehnika igakülgseks täiustamiseks ja kõigi rahvamajandusharude varustamiseks uusima tehnikaga.

Partei XIX kongressi direktiivid viienda viie aasta plaani kohta annavad kõigile rahvamajandusharudele ülesandeid tootmisprotsesside mehhaniseerimise, automatiseerimise ja elektrifitseerimise edasiseks arendamiseks ning tehnoloogiliste protsesside täiustamiseks, millede alusel toimub tööviljakuse edasine hoogne kasv käesoleval viisaastakul.

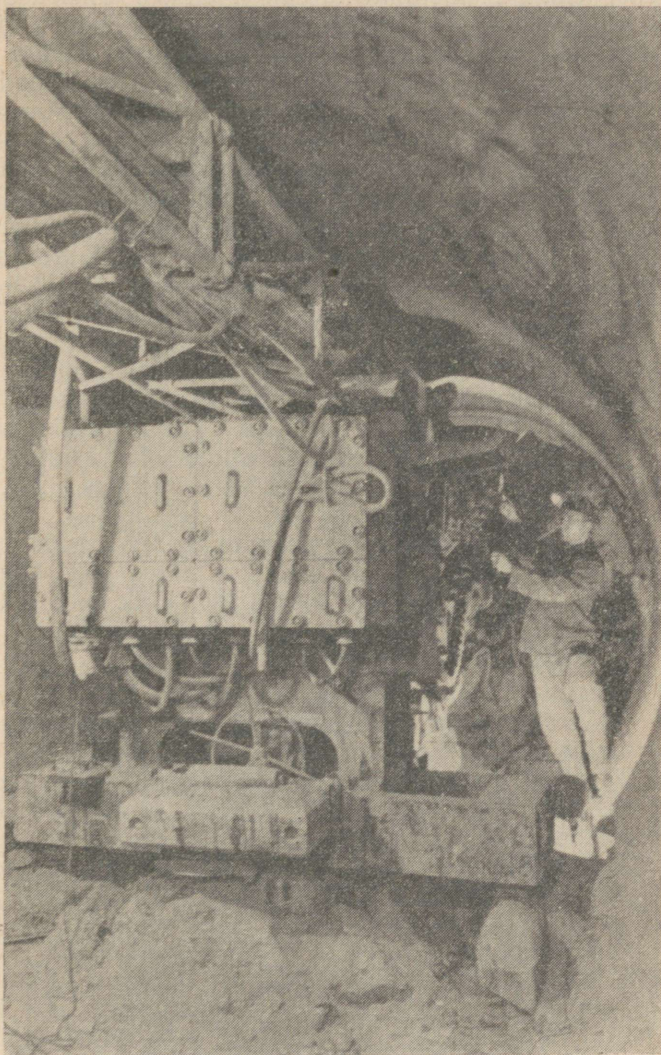
V. I. Lenin ja J. V. Stalin omistasid määratu suurt tähtsust tööprotsesside mehhaniseerimisele, s. t. käsitsi teostatavate tööoperatsioonide asendamisele operatsioonidega, mida teostavad mehhanismid inimese kontrolli all. Juba 1931. a. ütles J. V. Stalin, et «... tööprotsesside mehhaniseerimine on meile selleks uueks ja otsustavaks jõuks, ilma milleta pole võimalik kinni pidada meie tempost ega tootmise uutest mastaapidest»².

Partei XIX kongressi direktiivid näevad ette viienda viisaastaku jooksul raskete ja tööjõumahukate tööde mehhaniseerimise lõpuleviimist tööstuses ja ehituse alal, samuti ka peamiste põllutööde mehhaniseerimise alal kolhoosides ja kõige rohkem jõukulu nõudvate tööde kompleksse mehhaniseerimise lõpuleviimist sovhooside maaviljeluses, loomakasvatuses, söötade tootmisel ja söötade ettevalmistamisel.

Töö mehhaniseerimise efektiivsus on erakordselt suur. Mehhaniseerimine mitte üksnes vabastab tootmist üha enam inimekatetöö piiratud raamidest ja suurendab inimese tööviljakust, vaid võrratult kergendab inimese tööd ja suurendab looduse alistamist inimese poolt; peale selle mehhaniseerimine ja selle kõrgem aste automatiseerimine muudab põhiliselt inimese töö iseloomu: kaob raske füüsiline töö ja asemele asub kvalifitseeritud, intellektuaalne, loominguiline töö. Selles mõttes osutub mehhaniseerimine ja

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 192—193.

² J. Stalin, Teosed, 13. kd., Tallinn, 1952, lk. 53.

Sökombain ŠBM-1-U.

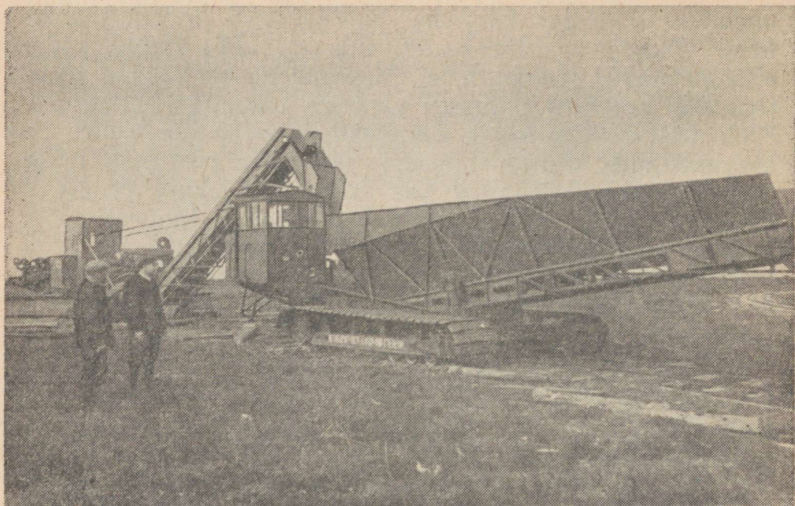
automatiseerimine Nõukogude Liidus töölisklassi kultuurilis-tehnilise taseme tõstmise materiaalseks eelduseks insener-tehniliste töötajate tasemele, olulise erinevuse kaotamiseks vaimse ja füüsilise töö vahel. Mehhaniseerimise hoogsa arenemise tulemusel on Nõukogude Liidus juba kaotatud rida raske käsitsitöö kutsealasid; on läinud ajalukku kelgumehed söekaevandustes, valtsijad mustmetallurgias, ämbritõstjad naftatööstuses. Samal ajal on tulnud asemele uued kutsealad — söekombainide masinistid, turbiinipuurijad, katlamasinistid elektrijaamades kütjate asemel ja paljud teised. Ainult sotsialismi tingimustes tehnika progress aitab kaasa sellele, et kõik töötajad muutuksid kultuurilisteks ja haritud inimesteks. Ja lõpuks — mehhaniseerimine mitte üksnes kergendab inimese tööd ja tõstab tööviljakust, vaid vabastab tähelepanuväärt suuri tööjõureserve mitmesuguste teiste tootmisharude jaoks. Näiteks, üks söekombain «ККП-1» järsult langevate kihtide kaevandamiseks asendab paarikümne kaevuri raske käsitsi töö. Uus teedehitamise masin, valmistades asfaltbetooni segu, asetades selle teele, tasandades ja rullides kinni, teeb töö, mille käsitsi teostamine vajaks 400 töölit. Tööjõumahukate protsesside mehhaniseerimine nõukogude turbatööstuses vähendab nõudlust sesoonse tööjõu järgi kümnete tuhandete inimeste ulatuses aastas jne. Kõik need vabanevad tööjõud aitavad täiendavalt suurendada tootmist samadel või teistel rahvamajandusaladel.

Nõukogude Liidus on viisaastakute jooksul tehtud ära määratu suur töö raskete ja tööjõumahukate protsesside mehhaniseerimise alal. Söetööstusest kui omal ajal äärmiselt raskete füüsilise kätetööga teostatavate tööprotsessidega tööstusharust on saanud nõukogude korra tingimustes kõrgelt mehhaniseeritud tööstusharu; söe tootmise mehhaniseerimise taseme poolest on Nõukogude Liit juba ammu jõudnud ette kõikidest kapitalistlikest maadest ja on esikohal maailmas. Nõukogude söetööstuses töötavad nõukogude konstruktorite konstrueeritud ja nõukogude masinaehituse poolt toodetavad võimsad kõrge tootlikkusega mehhanismid söekihtide soonimisel, söe lahtiraiumisel ja pealelaadimisel laavades, ettevalmistuskäikude läbimisel, söe ja aheraine laadimisel, laavade toetamisel, söe toimetamisel pealmaale ja pealmaatöödel (sorteerimine, laadimine raudteevagunitesse jne.). Nõukogude konstruktorite loov mõte töötab pidevalt edasi mitmesuguste

uuemate ja veelgi kõrgema tootlikkusega mäemehhanismide tüüpide loomise kallal, mis on kohandatud kõige erisugusemate geoloogiliste tingimustega söekihtide kasutamisele rahvamajandusele vajaliku toodangu andmiseks. Kõik need mehhanismid, komplekselt mehhaniseerides söe kaevandamise, transportimise ja laadimise protsesse, mitte üksnes võrratult tõstavad kaevurite tööviljakust ja üldist tootmiskultuuri, vaid tohutult kergendavad inimese tööd. Rööbiti söekaevandamise kompleksse mehhaniseerimisega areneb praegu NSV Liidu söetööstuses automaatika: tuhanded mehhanismid kaevandustes on juba üle viidud kaugjuhtimisele.

Ka Eesti NSV põlevkivikaevandused on endistest alge-
liste töövahenditega käsitsi töötavatest ettevõtetest muutunud nõukogude korra tingimustes eesrindliku nõukogude tehnikaga varustatud tööstusharuks. Põlevkivikaevandustes on võetud kasutusele soonimismasinad, laadimismasinad, elektripuurid, kraap- ja linttransportöörid, elektritõukajad ja muud mehhanismid põlevkivi kaevandamiseks ja transportimiseks. Kõige selle tagajärjel on Eesti NSV põlevkivikaevandustes suur osa tööjõumahukatest protsessidest mehhaniseeritud; kaevurite keskmine tööviljakus on nüüd üle kolme korra kõrgem sõjaeelse tasemega võrreldes, kaevurite-novaatorite tööviljakus on aga kuni kuus korda kõrgem sõjaeelsest. Tunduvalt on tõstnud põlevkivikaevandustes käikudeläbijate tööviljakust kasutusele võetud põlevkivi laadimismasinad S-153; laadimismasin teeb 15 minutiga kahe käikudeläbija päevase töö.

Üheks kujukaks näiteks tootmisprotsesside mehhaniseerimisest ja selle mõjul tööviljakuse järsust tõusust on Nõukogude Eestis turbatööstus. Ka see tööstusharu, mis kodanlikus Eestis oma tootmistehniliselt tasemelt oli üheks mahajäänumaks ja põhines odava inimtöö halastamatul ekspluateerimisel, on nõukogude korra viljastavais tingimusi muutunud mehhaniseeritud tööstusharuks. Turbatööstuses on nüüd rakendatud ekskavaator-turbamasinad, mis töötavad koos elektriliste lintimismasinatega. Nende masinate kompleksi kuueliikmeline brigaad annab niisama palju toodangut kui kolm elevaator-turbamasinat, millel töötas kuni 60 tööliset. Vabariigi turbatööstuses töötavad nüüd kraavide kaevamisel ekskavaatorid, milledest igaüks asendab 25 inimese töö. Raskete ja tööjõumahukate tööprotsesside mehhaniseerimise tagajärjel on tööviljakus tükkturba

Turbakoristuskombain isetühjendava haakveokiga.

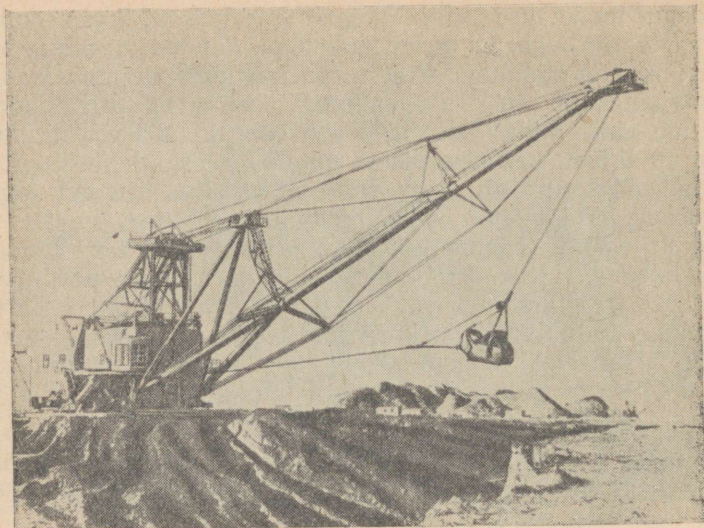
tootmisel vabariigis tõusnud enam kui kahekordseks ja seega on asendatud ligi paarituhandlise töölise töö. Turbatööstuses on kadumas kvalifitseerimata lihttöölised ja asemele asunud kõrge kvalifikatsiooniga mehhanisaatorid.

Eriti kõrgelt mehhaniseeritud tööstusharuks on aga vabariigis muutunud turbabriketitööstus. Tootsi Briketitööstuses on kõik freesturba tootmise protsessid täielikult mehhaniseeritud. Turbaraba ettevalmistustööd teostavad kuivenduskraavide kaevamisel, süvendamisel ja puhastamisel ekskavaatorid ja kraavikaevamismasinad, mis asendavad selles ühes raskemas tööloigus inimese kätetöö, tehes seda 30—35 korda suurema viljakusega; turbaväljade puhastamine puudest ja põõsastest toimub traktorite ja võsalõikajate abil, turbaväljade pinna ja kraaviäärte tasandamiseks rakendatakse teegreiderid, buldooserid ja teerullid, kände juurivad kännujuurimismasinad. Freesturba tootmisel töötavad traktorid, freestrumlid, pöörajad ja vallitajad. Freesturba koristamisel töötavad nüüd freesturbakogujad, varem koristati freesturvas käsitsi. Üks freesturbakoguja asendab kuni 100 töölise väsitava töö.

Praegu toodetakse sama kogus freesturvast kuus kuni seitse korda vähema arvu töölistega, kui toodeti esimestel sõjajärgsetel aastatel. Freesturba laadimine toimub laadimiskraanadega ja transportimine isetühjendavate vagonettide abil, mida veavad elektrivedurid. Briketivabrikus aga on briketi tootmisprotsess automatiseeritud: mehhanismide tööd kontrollib ainult seitsmeliikmeline brigaad kogu vabrikus. Valmistoodangu laadimine raudteevagunitesse toimub samuti mehhaniseeritult laadimispunktide kaudu. Nõnda toimub briketi tootmise, laadimise ja transportimise protsess freesturbast kuni briketi valmimiseni täiesti ilma inimkäte puudutamiseta; kõiki töid teostavad mehhanismid, mille tagajärjel tööliste tööviljakus freesturba tootmisel tõusis 4 korda ja briketi tootmisel 3 korda.

Määratu suured edusammud mehhaniseerimise alal saavutatakse praegu nõukogude ehitustööstuses, kus mehhaniseerimise tagajärjel tööliste tööviljakus tõuseb ajaloos seninägemata kõrgele tasemele. Mõeldagu näiteks tööde mehhaniseerimise efektiivsusele praegu hüdrotehnilistel suurehitustel Volga ääres. Nagu teada, on hüdroelektrijaamade ehitamisel peamisteks töödeks mulla- ja betoonitööd. Nende ehituste juures tuleb ühest kohast teise paigutada miljardeid kantmeetreid pinnast, paigaldada kümneid miljoneid kantmeetreid betooni ja raudbetooni. Tööde maht selles osas on tohutu. Teostada neid mullatöid kuni hilisema ajani tuntud ehitusmehhanismidega — näiteks 0,5-kantmeetrilise kopamahuga ekskavaatoritega — oleks vaevalt mõeldav. Nõukogude masinaehitus varustab neid hüdrotehnilisi suurehitusi aga hoopis tugevamajooliste ehitusmehhanismidega, mis võimaldavad väiksema arvu masinatega teostada tohutu suure töö. Näiteks 1953. a. on hüdroelektrijaamade ehitusel mehhaniseeritud 97% mullatöid ja 99% betoonitöid.

Nii on süvendite kaevamisele suure eduga rakendatud nõukogude konstruktorite poolt projekteeritud sammuvad ekskavaatorid EŠ-14/65, mille kopamaht ulatub 14 kantmeetriini ja noole pikkus 65 meetriini; selle masin-hiiglaste mootorite võimsus ulatub seitsme tuhande kilovattini, ta töösükkel on kõigest 1 minut, ööpäeva jooksul suudab ta välja võtta üle 20 000 kantmeetri pinnast ja heita mulla 120 meetri kaugusele. Võrdluseks olgu märgitud, et käsitsi jõuab üks tööline — olenevalt pinnase tingimustest — tööpäeva jooksul kaevata 3—5 kantmeetrit mulda,

Sammuv ekskavaator ES-14/65.

lisaks sellele aga tuleb kaevatud muld välja vedada. Järelikult see masin-hiiglane teeb ära ööpäevas üle viie tuhande labidamehe töö. Seda masinat teenindab viieliikmeline meeskond, juhib üksainus inimene! See ekskavaator suudab aasta jooksul välja võtta üle nelja miljoni kantmeetri mulda. Üksi Uraali raskemasinatehas lasi möödunud neljandal viisaastakul välja selliseid ekskavaatoreid aasta tootlikkusega kokku üle 700 miljoni kantmeetri mullatöid, mis asendab 1,5 miljoni labidamehe raske füüsilise töö. Nüüd laseb sama tehase kollektiiv välja uut tüüpi sammuvaid ekskavaatoreid EŠ-20/65, mis võivad kaevata süvendit selle täies laiuses ja sügavuses ja välja võtta kuni 15 000 ruutmeetrit pinnast ööpäevas. Niisuguse mullakaevamise hiigelmasina kopp haarab mulda niisama palju, kui üheaegselt suudavad endale võtta mitu viietonnilist veomasinat. Selle hiigelmasina koheletoimetamine töökohale nõuab enam kui 100 raudtee-platvormi. Uraali raskemasinatehase, Novo-Kramatorski tehase ja teiste tehaste kollektiivid töötavad pidevalt uute, veelgi võimsamate ekskavaatorite tüüpide konstrueerimise kallal.

Ekskavaatorite poolt väljaheidatud pinnase laialiajamise

ja silumise ülesannet täidavad edukalt buldooseriid. Üks buldooser teeb ära saja inimese töö ja võib tunniga tasandada kuni hektari suuruse maa-ala.

Laialdast kasutamist hüdrotehnilistel ehitustel leiavad mitmesugused pinnasepumbad, nende hulgas näiteks pinnasepump võimsusega 1000 kantmeetrit pinnast tunnis kuni 4 km kaugusele, mis asendab mitmekümne tuhande töölise töö. Näiteks Volga—Doni kanali ehitustöödel tuli ühes vahetuses töötava töölise kohta kuni 150 kantmeetrit mulda; väiksemate, tavaliste ekskavaatoritega töötades poleks ühe töölise tööviljakus vahetuses ületanud 15—20 kantmeetrit, rääkimata labidamehe tööviljakusest. Pinnasepumpadega tehakse suurte hüdrotehniliste objektide ehitamisel vähemalt pool kõigist mullatöödest.

Aastast aastasse laieneb elamuehitus meie maal. Selles väljendub kujukalt kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse väsimatu hoolitsus nõukogude inimeste heaolu edasise kiire tõusu eest. Käesoleva viienda viisaastaku kahe esimese aasta 1951—1952 jooksul ehtasid riiklikud ettevõtted, asutused ja kohalikud nõukogud, samuti linnade ja töölisasulate elanikud riikliku krediidi abiga elumaju kogupindalaga üle 54 miljoni ruutmeetri; peale selle ehitati maal nende kahe aasta jooksul 770 000 elumaja. NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul augustis 1953. a. määrati kindlaks ehitustegevuse senisest veelgi kiirem tempo. Võrreldes 1952. aastaga oli ette nähtud suurendada 1953. aastal koolimajade ehitamist 30%, lasteaedade ja lastesõimede ehitamist 40% ja haiglate ehitamist 54% võrra. 1953. a. olid riiklikud kapitaalmahutused elamuehitusse oma üldsummalt peaaegu neli korda suuremad kui selleks otstarbeks tehtud kulutused sõjajärgel 1940. aastal.

Tänu partei ja valitsuse hoolitsusele on NSV Liidus loodud võimas masinaehitus, mis laseb välja aastast aastasse üha rohkem ehitusmehhanisme ja -masinaid. Selle tulemusel on nõukogude ehitusorganisatsioonid saanud igal aastal suurehulgaliselt kõrge tootlikkusega ehitusmehhanisme ja -masinaid. Nõnda suurenes üksi 1952. aastal, võrreldes eelmise aastaga, ekskavaatorite park 25%, skreeperite park rohkem kui 40%, buldooseriite park 29%, tornkraanade park rohkem kui 70%, suuresti kasvas ka teiste ehitusmehhanismide park.

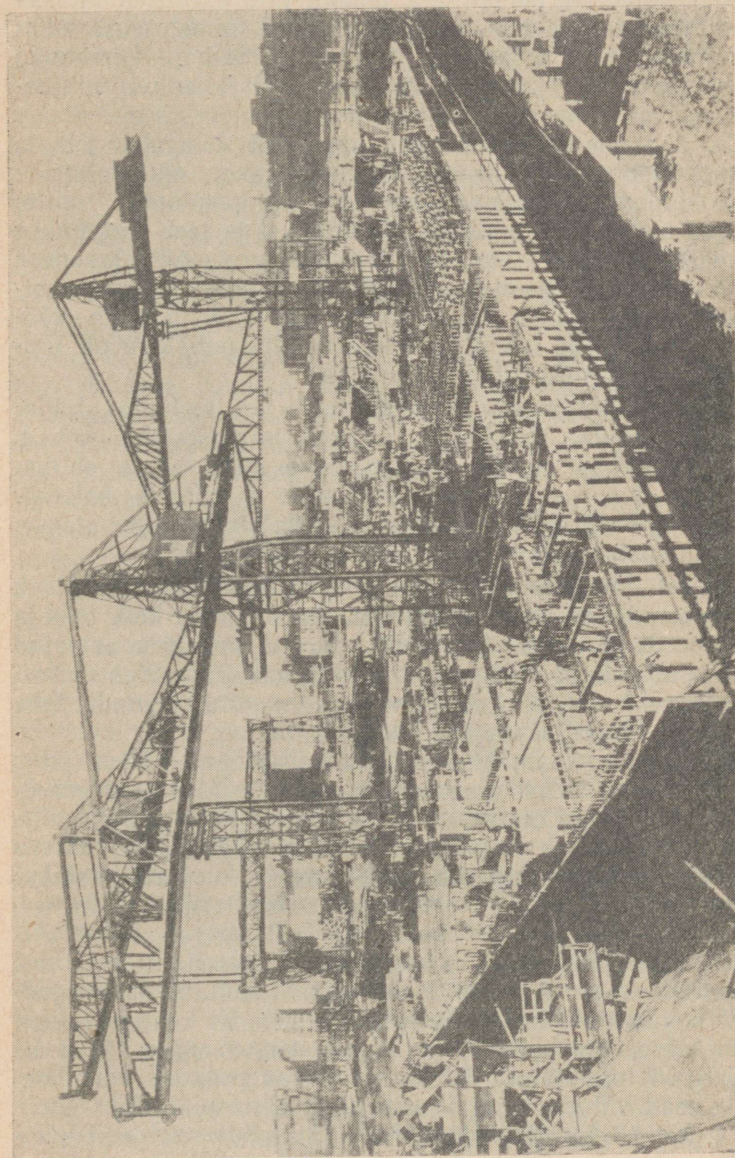
Pidevalt täieneb ka vabariigi ehitusorganisatsioonide

mehhanismide park uute ekskavaatorite, auto-isekallutajate, autokraanade, autolaadijate, buldooseriite, skreeperiite, tornkraanade, liikuvate elektriiaamade ja paljude teiste kõrgetootlike masinatega. Vabariigis teostatavatel ehitustöödel on viimaste aastate jooksul toimunud suured muudatused. Veel mõni aasta tagasi oli käsitsi mullakaevamine, krohvimine jms. tavaliseks nähtuseks. Nüüd on nendel aladel masin järjest enam ja enam käsitsi tööd välja tõrjumas ja ehitustööliste tööviljakus võrratult tõusmas. Kui näiteks 1952. aastal kaevandati vabariigis mullatöödel mehhaniseeritult 85 000 m³ mulda, kusjuures mullatööd olid mehhaniseeritud 55 protsendi ulatuses, siis 1953. a. esimese seitsme kuuga kaevandati mehhaniseeritult juba 130 000 m³ mulda, mis moodustas 87% kõigi ehitusorganisatsioonide poolt tehtud mullatöödest.

Peamist osa mullatööde mehhaniseerimisel etendavad mitmesugust tüüpi ja võimsusega ekskavaatorid, nagu nägime eespool. Pinnase koorimiseks ja mulla transportimiseks lähemasse kaugusse (kuni 100 m) üha laialdasemat kasutamist leiavad nõukogude masinaehituse poolt toodetavad skreeperid kopamahuga 2,25 kuni 15 kantmeetrit. Ka skreeperiite tootlikkus on erakordselt kõrge. Isegi kõige väiksema (2,25 m³) kopamahuga skreeper transpordib 100 meetrini 25 m³ mulda tunnis, seega 40 korda rohkem kui mullatööline käruga töötades. Keskmise võimsusega (6 m³) skreeper transpordib 100 meetri kaugusele kuni 60 m³ mulda tunnis ja oma tööga asendab 120 mullatöölist kärudega.

Teatavasti nõuavad ehitusplatsidel mullatööde kõrval rasket füüsilist tööd mitmesuguste materjalide peale- ja mahalaadimine ning transport peamiselt vertikaalses suunas. Nende tööde teostamisel auto-laadijate, tornkraanade, lintransportööride, konteinerite jne. abil tõuseb tööliste tööviljakus mitmekordselt ja muudab võrratult kergemaks ehitajate töö. Iga auto-laadija asendab oma tööga kuni 50 tööliste töö. Tööaja kulu materjalide laadimisel autokraana abil on 5 korda väiksem kui käsitsi laadimisel.

Suurt efekti annab konteinerite kasutamine telliste, mördi, betooni jne. transportimisel. Telliste transportimisel ilma konteineriteta on vältimatud mitmekordsed ümberlaadimised, mis nõuavad suurt töökulu. Näiteks telliste transportimisel raudteed mööda tellistetehasest kuni ehitusplatsini tuleb telliseid kuni 9 korda ümber laadida; peale

Varsavi Stalini nimelise Kultuuri ja Teaduse Palee ehitamine. Ehitus toimus nõukogude ehitustehnika baasil.

selle tuleb teha palju tööd telliste toimetamiseks töökohani (vastavale hoonekorrusele). Konteinerite kasutamise eelis seisab selles, et jäävad ära telliste mitmekordsed ümberlaadimised transportvahenditele: tellised toimetatakse tehasest ehitusplatsi töökohani pakkidena. Sellega kiirenevad võrratult peale- ja mahalaadimise operatsioonid, mitmekordselt väheneb vajadus transportvahendite järgi. Peale selle, konteinerite kasutamine tunduvalt vähendab telliste purunemisprotsenti nende transportimisel ehitusplatside töökohtadeni. Järelikult, konteinerite kasutamine mitte üksnes tõstab ühiskondlikku tööviljakust ja teeb kergemaks inimese töö, vaid võimaldab purunemisprotsendi alanemise arvel laiendada hoonete ehitust. Peale selle, telliste minimaalne purunemine aitab kaasa ka müüri ladujate tööviljakuse tõusule, kuna müüritöö tervete tellistega on ilmselt viljakam kui poolikute kividega.

Paljudelt vabariigi ehitusplatsidelt on kadumas lubjakustutusaugud, mördi ja betooni valmistamise kohad. Vajalik mört ja betoon valmistatakse mitte enam ehitusplatsidel, vaid ehitusorganisatsioonide mördi- ja betoonisõlmedes, kust mört ja betoon ehitusplatsile toimetatakse. See lihtsustab ja kiirendab tööd ehitusplatsidel.

Järjest laialdasemalt toimub ehitusplatsidel üleminek komplekssele mehhaniseerimisele, mille juures kõik töö- ja transpordi protsessid teostatakse õigesti valitud ja asetatud mehhanismide ja seadmete abil, ning mis võimaldab ehitustehnikat nii ajaliselt kui võimsuselt paremini kasutada, teha ehitajate töö viljakamaks ja kergemaks.

Nõukogude elamuehituses hakkavad järjest rohkem juurduma industriaalsed ehitusviisid, nende hulgas suurpaneel-ehitus kui kõige eesrindlikum ja industriaalsem ehitusviis. Suurpaneel-ehituse eesmärgiks on ehitusprotsesside valdava osa üleviimine ehitusplatsidelt tehasesse, kus valmistatakse mitte enam üksikute konstruktsioonide detailid — blokid, talad, plaadid jne. — vaid lõplikult valmis konstruktsioonid — välisseinad, siseseinad, vahelaed, trepiastmed jne. Sellised paneelid on täiesti viimistletud, misjuures jäävad ära krohvimistööd ehitusplatsidel. Ka aknad, ukсед asetatakse paneelidesse juba tehastes, monteeritakse ka vajalikud torustikud. Nõnda saabuvad peaaegu kõik hoonete osad valmis kujul tehastest, ja ehitusplatsidel toimub vaid nende konstruktsioonide kokkumonteerimine. Tunduvalt väheneb niisuguste industriaalmeetodite tagajärjel

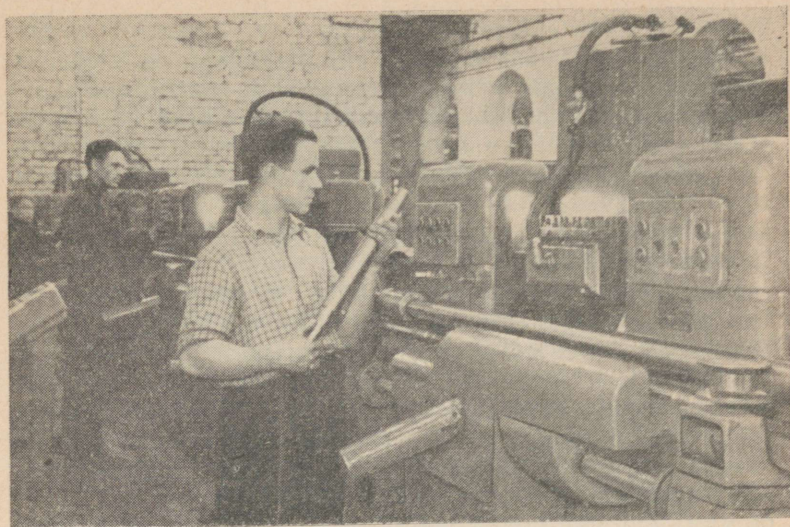
elamuehituses tööjõukulu hoone ühe kantmeetri kohta, võrreldes tavalise telliseehitusega, mitmekordselt lüheneb ehitusaeg, tõuseb tööviljakus. Selline ehituskonstruksioonide tööstuslik tootmine võimaldab kasutada eesrindlikku tehnoloogiat, kindlustada kõrgevaliteedilise toodangu väljalaske. Partei XIX kongressi direktiivide kohaselt rajati rida võimsaid tehaseid niisuguste konstruksioonide tootmiseks meie maa mitmesugustes kohtades.

Kõik need ja nendetaolised ehitusmeetodid ja järjest täiuslikemaks muutuvad ehitusmehhanismid kindlustavad käesoleval viisaastakul tööliste määratu kõrge tööviljakuse ehitustel, kindlustavad NSV Liidu arendamise viienda viisaastaku hiiglasliku ehitustööde programmi elluviimise.

Määratu suured reservid tööviljakuse tõusuks peituvad tootmise automatiseerimises. Masinate automaatsüsteem teostab ilma inimese otsese kaasabitä töövõtted, mis on vajalikud materjalide töötlemiseks ja toote lõplikuks valmistamiseks, ning mis vajab ainult teatavat kontrolli tööliste poolt. Nõukogude masinaehitus laseb igal aastal üha suureneval hulgal välja automaatide ja poolautomaatide tüüpe. Kui nõukogude masinaehituse poolt toodetavate automaatide ja poolautomaatide tüübid 1938. a. moodustasid 8 protsenti kõigist üldse väljalastavate tööpinkide tüüpidest, siis nüüd, käesoleval viiendal viisaastakul, laiendatakse automaatide ja poolautomaatide tüüpe 33 protsendini üldse väljalastavatest tööpinkidest. Automatiseerimise astmelt moodustavad mehhaniseeritud ja osaliselt automatiseeritud tööpingid 64 protsenti üldse väljalastavatest tööpinkidest. Sõjajärgsel perioodil asus nõukogude tööpingiehitus tootma automaatliine, mis omavad tööviljakuse kasvu suhtes erakordselt suurt tähtsust masinaehitustehastes. Automaatliinid luuakse nüüd mitte üksnes üksikute teatavate detailide puurimis- ja keermetamistöodeks, vaid kõigi tehnoloogiliste operatsioonide jaoks. Nii valmistas Ordžonikidzenimeline tööpingitehas automaatliini, mis sooritab kõik operatsioonid traktori KD-35 silindriploki freesimisel. Automaatliin loodi ka näiteks tasapindade ja avade töötlemiseks kombaini mootori silindribloki peas; see automaatliin sooritab peale avade puurimise ja sisetreimise ka külgpindade ja otste freesimist. Kahevahetuselise töö juures läheb selle liini teenindamiseks vaja ainult 4 töölist; kui sedasama tööd teha individuaalpinkidel, läheks vaja 46 töölist ja 23 tööpinki!

Ka Eesti NSV elektrimasinaehitustehast «Volta» on aastast aastasse rikkalikult varustatud kodumaise eesrindliku tehnikaga, mis vabastab inimese täielikult raskest füüsilisest tööst ja mitmekordistab tema tööviljakust. Tehases on üles seatud kaks liini agregaatpinke elektrimootorite aluste tegemiseks; iga liin koosneb kolmest keeruka konstruktsiooniga tööpingist, mis teevad rohkem kui 8 inimese töö. Kogu seda liini teenindab juhtimissüsteemi abil kolm inimest. Tehases monteeritud tööpinkide automaatliin elektrimootorite võllide tootmiseks kujutab endast suurt agregaati, mis koosneb 14 keeruka konstruktsiooniga tööpingist ja mis asendab 15 inimese töö; kogu seda liini teenindab automaatse juhtimisseadeldise abil kõigest kolm töölisi; automaatliini rakendamine tõstab töölise tööviljakust kümnekordselt.

Juhindudes partei XIX kongressi direktiividest tootmisprotsesside automatiseerimise ja mehhaniseerimise kohta toidu- ja tööstuskaupade tootmise alal toimub ka Eesti NSV toidukaupade tootmise laialdane automatiseerimine ja mehhaniseerimine, mille tagajärjel tõuseb tööviljakus ja paraneb toodete kvaliteet ka vabariigi toiduainetetööstuses. Selles tähtsas tööstusharus rakendati Eesti NSV-s tööviljakuse tõstmise, toodangu kvaliteedi parandamise ja sortimendi laiendamise eesmärgil ainuüksi 1952. a. ja 1953. a. I kvartalil 73 mitmesugust uut seadet ja automaati. Põhjalikult on muutunud vabariigi leivatööstuse pale: endiste kodanliku korra aegsete primitiivsete pagaritöötubade asemele on nõukogude korra tingimustes ehitatud eesrindliku kodumaise tehnikaga varustatud leivatehased, kus kõik leiva- ja saiatoodete tootmisprotsessid on mehhaniseeritud ja suurelt osalt automatiseeritud, nagu jahu sõelumine, taigna segamine ja vormimine ning konveierahjudes leibade küpsetamise automaatne reguleerimine releedega. Ka vabariigi toiduainetetööstuses on tootmisprotsesside automatiseerimise ja mehhaniseerimise aste pidevalt tõusmas. Nii teostatakse kompvektivabrikus «Karamell» karamelli tootmise laiaulatuslik automatiseerimine. Teatavasti on karamelli tootmisel raskeks ja suurt jõukulu nõudvaks tööproutsessiks karamelli massi segamine, selle tõstmine jahu- tuslaudadele, maitseainete doseerimine ja pool- ning valmistoodete transportimine, mis toimub käsitsi. Nüüd on seda rasket käsitööd asendamas automaatliinid. Karamelli mass automaatliinil jookseb vaakuumaparaadist jahu-

Elektrimasinatohase «Volta» elektrimootorite völlide tootmise automaatliin.

tusliini kaudu venitajasse ja sealt rullimismasinasse, kuhu samaaegselt juhitakse pumba abil ka täidis; rullimismasinast liigub täidisega karamelli mass venitaja kaudu vormimismasinasse, sealt toimetab transportöör vormitud kompvekid kandeerimistrumlisse, sealt transportlinti mööda automaatkaalu kaudu pakkimiskastidesse; ka tühje pakkimiskaste annab ette eriline transportlint ja viib täidetud ning suletud kastid lattu. Kogu sellel automaatliinil kompvekkide tootmisprotsessis ei puuduta tooteid inimkäed; kogu seda automaatliini teenindab ainult 3 töolist, kusjuures töölise tööviljakus kasvab enam kui viiekordseks.

Nõukogude konstruktorite loov mõte ei piirdu aga üksnes automaattööpinkide ja automaatliinide konstrueerimisega, vaid tegeleb tervete automaattehaste loomisega.

Nii loodi maailma esimene automaattehas automootorite kolbide valmistamiseks, kus kõik protsessid alates toormaterjali andmisest elektriahjudesse kuni valmistoodete pakkimiseni on täielikult automatiseeritud. 3500 kolvi tootmise juures ööpäevas vajatakse vahetuses ainult viit töolist; nende tööliste tööviljakus on peaaegu 10 korda kõrgem

vastavate tööliste võrdlemisi kõrgest tööviljakusest mitte-automatiseeritud tehastes. See automaattehas on veenvaks tõendiks nõukogude tehnika õitsengust ja saavutatud kõrgest tasemest, mis tähendab vahetut üleminekut masinate automaatsüsteemile — kommunismi tehnikale. Selle tehase loomine sai alguseks paljudele uutele projekteerimistöodele rea teiste masinaehitusprotsesside kompleksseks automatiseerimiseks, uute automaatliinide ja automatiseeritud tehaste rajamiseks.

Piiramatud reservid tööviljakuse tõstmiseks peituvad tootmistehnoloogia täiustamises. Määratu suurt tähtsust tööviljakuse tõstmisel on omandanud elektrienergia laialdane kasutamine tootmistehnoloogias, — elektrivalu, elektrokeemia, elektrikeyitus jne. Laialdaselt kasutatakse kõrgesagedusvoolu esemete karastamisel, materjalide kuivatamisel, esemete vulkaniseerimisel. Erakordselt suur on kõrgesagedusvooluga soojendamismeetodi efektiivsus, mis on välja töötatud nõukogude õpetlase Vologdini poolt. Ühes Leningradi tehases ühe vastava masinaosa karastuseks vana tehnoloogia abil kulus 72 tundi, kõrgesagedusvoolu kasutamisel aga nõuab kogu protsess vaid 30 sekundit masinaaega. Erakordselt suurt efekti annab anood-mehaaniline ja elektrisädemetelega metallide töötlemise viis; viimase kasutamisega on mitmesuguste detailide valmistamise töömahukus vähenenud 10—12 korda. Nõukogude eesrindlikud tootmise novaatorid juurutavad edukalt metallide kiirtöötlemise meetodeid, mis on kutsunud esile tõelise revolutsiooni tootmistehnoloogia selles lõigus. Nii näiteks terasest detailide töötlemisel löikekiirus tõusis 10—12 meetrilt 200—300 meetrini minutis suures osas metallitehastes, kusjuures üksikud eesrindlased, nagu üleliiduliselt kuulsaks saanud treialid-novaatorid Bõkov, Bortkevitš, Markov jt. on jõudnud metallide löikekiiruseni 3000 meetrit ja enam minutis, kergete sulamite töötlemisel see kiirus on tõusnud 6000 m minutis, mida ka ei peeta veel ületamata kiiruse piiriks. Metallitöötlemise kiirrežiimide laialdane juurutamine on nõukogude metallitehastes tööviljakuse tõusu üheks põhiliseks allikaks. Nõukogude tööpingiehitus toodab praegu üha suuremal hulgal uusi tööpingitüüpe, sealhulgas kiirekäigulisi võimsaid metallilõikepinke, mida kasutatakse kiirtöötlemise meetodite rakendamiseks.

Ka Eesti NSV metallitehased on viimasel ajal täienenud vennasvabariikidest saadud mitmete uusimat tüüpi metalli-

lõikepinkidega, mis annavad suurepäraseid võimalusi metallide kiirtöötlemise edasiseks arendamiseks.

Kuna tehastes töötavad uute kiirekäiguliste treipinkide kõrval ka veel vanemat tüüpi ja väikese pöörete arvuga treipingid, millede tootlikkus on tunduvalt madalam uute pinkide tootlikkusest, töötas hiljuti Kesk-Volga tööpingitehase treial-novaator V. Kolessov välja suure tootlikkusega ja kõrge kvaliteediga treimise uue meetodi, mis põhineb suure ettenihke kasutamisel, ja mida nüüd edukalt rakendatakse vanemat tüüpi madalama pöörete arvuga lõikepinkide tootlikkuse tõstmiseks. Ka meie vabariigi metallitehastes on nüüd sm. Kolessovi kiirlõikemeetodi juurutamisele asutud.

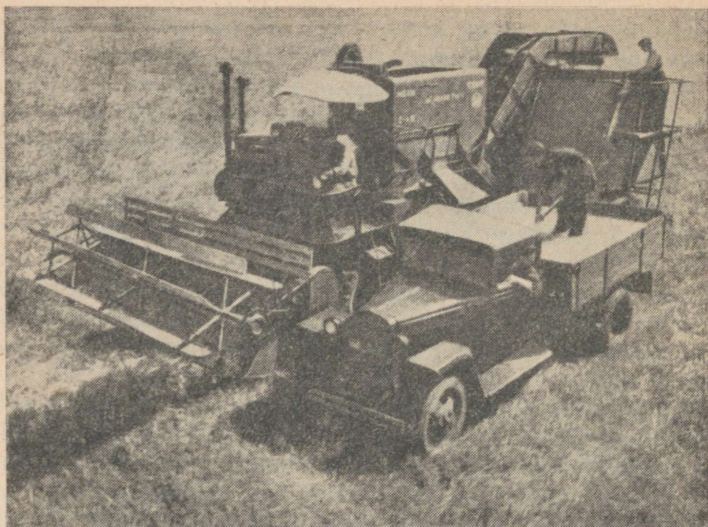
Erakordselt suurt tähtsust tööviljakuse tõusu suhtes etendab praegu üleminek masinaehitustehastes detailide vaba sepiistamisest nende stantsimisele. Stantsimine omab rea olulisi eeliseid võrreldes metallide töötlemise teiste viisidega, kuna ta kindlustab tööviljakuse järsu suurenemise ja toodete paremaid mehaanilisi omadusi. Kui näiteks kvalifitseeritud treial harilikul treipingil ühe tunni jooksul suudab töödelda 6—7 polti, poolautomatiseeritud revolverpingil 20 niisugust polti, spetsiaalsel automaatpingil sama aja jooksul aga 80 polti, annab stantsimispress tunni aja jooksul 4200 polti! Peale selle vähendab stantsimine järevalt ka metallikulu.

Tehnoloogia täiustamine etendab erakordselt suurt osa tootmistsükli lühendamisel, tööviljakuse tõstmisel ja toodangu kvaliteedi parandamisel. Näiteks tehnoloogia täiustamine valutootmisel — valu surve all, täpisvalu jne. — võimaldab vähendada tootmiskadu ja lähendab maksimaalsel määral vormi ja valandi kaalu valmisdetailide kaalule, mille tagajärjel järevalt väheneb, mõnikord aga langeb hoopis ära vajadus mehaanilise töötlemise järele. Valutehnoloogia täiustamise tähtsus ühiskondliku tööviljakuse tõstmisel on eriti suur, kui arvestada, et ligi 60 protsenti metallist, mis saabub masinaehitustehastesse, läheb tagasi kaevusahju täidisesse laastudena ja jäätmetena.

Uue tehnika laialdase juurutamise tagajärjel tõuseb tööviljakus järjekindlalt ka Nõukogude Liidu põllumajanduses.

Juba enne Suurt Isamaasõda oli NSV Liidu põllumajandus varustatud kaasaegse tehnikaga tunduvalt paremini kui kusagil mujal maailmas.

«NSV Liidu sotsialistlik põllumajandus, mis on loodud

Iseliikuv teraviljakombain S-4.

ja kindlustunud kommunistliku partei juhtimisel, tugineb võimsale tööstuslik-tehnilisele baasile ning on kõige suurem ja kõige ulatuslikumalt mehhaniseeritud põllumajandus maailmas.»¹

Sotsialistliku põllumajanduse eeliste tõttu kasutatakse tehnikat meie maal võrratult tootlikumalt kui kapitalistlikes maades. Nii näiteks iga traktor kasutatakse NSV Liidus 5 korda tootlikumalt kui Ameerika Ühendriikides. Sõjajärgsel perioodil sotsialistliku põllumajanduse tehniline varustatus kasvas, uuenes ja täienes veelgi traktorite, autode ja põllutöomasinatega. Traktorijaamade ja sovhooside traktoripargi üldine võimsus kasvas sõjaeelse tasemega võrreldes 59 protsenti, kombainide pargi võimsus — 51 protsenti. Viienda viisaastaku lõpuks suureneb traktoripargi võimsus veelgi umbes 50 protsendi võrra. Tänu põllumajanduse kiirelt kasvavale tehnilisele varustatusele tõuseb aastast aastasse põllumajanduslike tööde mehhaniseerimisaste meie maa kolhoosides ja sovhoosides. 1952. a. oli künd kolhoosides peaaegu täielikult mehhaniseeritud, külv üle 80 protsendi mehhaniseeritud. Peaaegu

¹ «NSV Liidu Põllumajanduse edasiarendamise abinõudest». NLKP Keskkomitee plenumi otsus 7. septembril 1953. a., Tallinn, 1953, lk. 3.

täielikult on mehhaniseeritud puuvilla, suhkrupeedi ja teiste tehniliste kultuuride külv. Enam kui pool kõikidest teraviljakultuuride pindadest kolhoosides koristatakse kombainidega, enam kui kaks kolmandikku suhkrupeedikülvidest peedikombainide ja teiste mehhanismidega. Aastast aastasse suureneb puuvillakoristus vastavate puuvillakoristusmasinatega. Selline põllumajandusliku töö mehhaniseerimine tõstab tööviljakust mitmekordselt, võrratult kergendab põllutööd ja vabastab tunduva osa tööjõudu tööstusele.

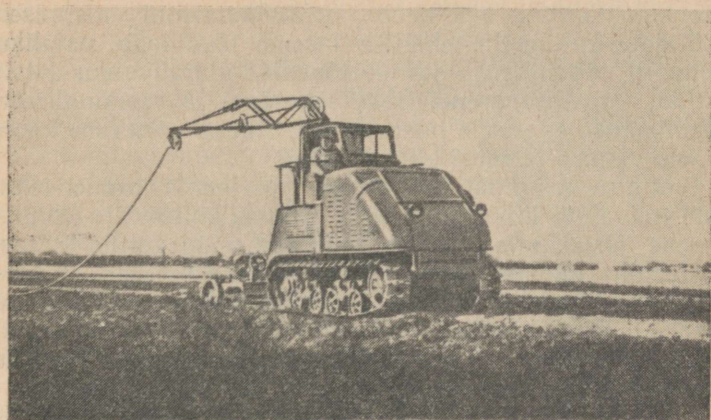
Erakordselt suurt tähtsust põllumajandusliku töö viljakuse tõstmisel etendab elektrifitseerimine, mille alusel üha suuremal määral toimubki mehhaniseerimine põllumajanduses. Võimsalt kasvab elektrienergia tarvitus nõukogude külades, toimub laiaulatuslik kolhooside, sovhooside ja traktorijaamade elektrifitseerimine, mis haarab mitte üksnes üksikuid rajooni, vaid terveid oblasti ja vabariike. Nii näiteks on Sverdlovski oblastis elektrifitseeritud kõik kolhoosid, sovhoosid ja traktorijaamad. Laialdaselt arenevad praegu põllumajanduse elektrifitseerimise tööd Moskva ja Leningradi oblastites, Armeenia NSV-s ja paljudes teistes oblastites ja vabariikides. Maaelektrijaamade võimsus kogu NSV Liidus sõjaeelsega võrreldes kasvas 1950. a. lõpuks ligi 3 korda. Ka Nõukogude Eestis on põllumajanduse elektrifitseerimise alal tehtud suur töö. Praegu kasutab elektrienergiat $\frac{1}{3}$ vabariigi kolhoosidest. Mõnedes rajoonides, nagu Rapla, Harju, Kose, on põllumajanduse elektrifitseerimine arenenud kõrgele tasemele, näiteks Rapla rajooni kolhooside üldarvust on elektrifitseeritud 80 protsenti. Käesoleva viisaastaku lõpuks on nähtud ette elektrifitseerida vähemalt pooled kõigist vabariigi kolhoosidest. Kolhoose elektrienergiaga varustavate elektrijaamade võimsus kasvab käesoleva viisaastaku lõpuks võrreldes 1950. aastaga 4,7 korda. Suurel määral leiab elektrienergia tootmisel kasutamist vabariigi jõgede hüdroenergia.

Põllumajanduse elektrifitseerimine omab erakordselt suurt tähtsust tööviljakuse tõstmisel. Iga elektrienergia kilovatt asendab põllumajanduses kuni 10 töölise töö. Elektrifitseeritud viljapeks, võrreldes mehhaniseeritud viljapeksuga, vähendab tööjõuvajadust selles töölõigus vähemalt 50 protsenti; peale selle hoitakse seejuures kokku umbes 6 kg vedelkütust ühe tonni pekstud teravilja kohta. Kolhoosipõldudel järjest suuremal hulgal tarvitusele võe-

tavad elektritraktorid tõstavad töoviljakust 30—40 protsenti, misjuures hoitakse kokku iga hektari künni kohta keskmiselt 18 kg vedelkütust, töö kulgeb kiiremini ja kvaliteetsemalt. Suuri tulemusi töoviljakuse tõstmisel ja töö kergendamisel saavutatakse elektrienergia laialdase kasutamise loomakasvatuses, nii lüpsmisel, lammaste pügamisel, loomade jootmisel, sööda ettevalmistamisel ning etteandmisel kui ka paljudel muudel rasketel töödel. Nõukogude põllumajanduse elektrifitseerimise tase tõuseb tunduvalt praegu ehitatavate hiigel-hüdroelektrijaamade käiklaskmisel.

Suurt tähtsust töoviljakuse edasise kasvu kindlustamisel meie maa põllumajanduses omab Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee septembripleenumi otsus «NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest», mis näeb ette rea konkreetseid abinõusid põllumajanduse mehhaniseerimise alal. Pleenumi otsused on suunatud sellele, et kindlustada kõigi põllumajandusharude järsk tõus ja kahekolme aasta jooksul järsult tõsta meie maa kogu elanikkonna varustatust toidukaupadega, kindlustades ühtlasi kogu kolhoositalurahvale kõrgem materiaalse heaolu tase.

Ka näevad pleenumi otsused ette suurendada mitmesugust süsteemi niidumasinade, loorehade, kuhjategemis- masinate, põhukogujate, silokombainide, maisikõristus- masinate, ekskavaatorite, kraaviatrade ja mutt-drenaaž- atrade, buldoosrite, greiderite, võsalõikajate, soofreeside, skreeperite, veetõstmise mehhaniseerimise pumpade, puust ja metallist veepaakide, malmist, asbotsemendist, raud- betoonist torude ja gaasitorude, automaatjootjate, ripp- teede ja mitmesugust süsteemi elektrimootorite tootmist ja nende andmist põllumajandusele. Samuti näevad pleenumi otsused ette abinõud uute masinate ja riistade rekonstrueerimiseks, mis on vajalikud söödakogumise, heina- ja karja- maade kuivendamise ja põhjaliku parandamise ning karja- maade veega varustamise kompleksseks mehhaniseerimi- seks ning loomakasvatusfarmide palju jõukulu nõudvate protsesside mehhaniseerimiseks. Pleenumi otsused rõhutavad kartuli ja köögivilja tootmise kompleksse mehhaniseerimise vajadust, eriti ruutpesiti meetodi laialdast kasutamist. Selle tulemusel tõuseb veelgi põllumajanduses töötavate inimeste töoviljakus ja kergeneb nende töö, tõuseb nõukogude küla kultuuriline tase ning väheneb oluline erinevus maa ja linna vahel.

Elektritraktor.

TOOTAJATE KULTUURILIS-TEHNILISE TASEME TÕSTMINE

Uue tehnika ja eesrindliku tehnoloogia juurutamisega kõikidesse meie rahvamajandusharudesse käib kaasas nõukogude inimeste kultuurilise ja tehnilise taseme pidev kasv. Mida keerukam on tootmistehnika, seda suuremad on nõuded töötajate kvalifikatsiooni alal.

Kapitalismi tingimustes on töölase kvalifikatsiooni tõstmise küsimus iga üksiku töötaja isiklik asi. Liiatigi püüavad kapitalistid tootmisse juurutada niisugust tehnikat, mis ei tõsta, vaid vähendab nõuded tööliste kvalifikatsiooni taseme suhtes, ja mis soodustab tööliste muutmist masina ripatsiks. Kõik see võimaldab kapitalistidele odavamalt kasutada tööjõudu. Kapitalistlikes maades kvalifitseeritud tööjõu erikaal tööliste üldarvus ei suurene, vaid väheneb. Nii Ameerika Ühendriikides moodustasid 1920. a. kvalifitseeritud töölistes 13,5 protsenti tööliste üldarvust, 1930. a. — 12,9 protsenti ja 1940. a. aga juba — 11,7 protsenti.

Sootuks teisiti on see nõukogude korra tingimustes. Töötajate kvalifikatsiooni küsimus on riikliku tähtsusega küsimus. Meie maal lahendatakse edukalt tööliste kultuurilis-tehnilise taseme tõstmise ülesannet insener-tehniliste töötajate tasemele. Nõukogude riik kulutab määratu suuri summasid nii tööliste kui ka tootmis-tehnilise intelliigentsi

ettevalmistamisele ja nende kvalifikatsiooni tõstmisele. Töötajate kultuurilis-tehnilise taseme tõus loob vajalikud eeldused tööviljakuse kiirele tõusule, üldrahvaliku sotsialistliku võistluse arenemisele, leiundus- ja ratsionaliseerimisliikumise edasisele laienemisele, olulise erinevuse kaotamisele vaimse ja füüsilise töö vahel.

Tootmise tehniline täiustamine pole enam insener-tehniliste töötajate kitsa ringi asi; tööliste kultuurilis-tehnilise taseme järjekindla tõusuga lülituvad nüüd võitlusse tootmistehnika täiustamise eest laiad tööliste hulgad. Viimase nelja aasta jooksul on nõukogude tööstuse, ehituse ja transpordi ala töötajate poolt tehtud ja juurutatud enam kui 2,5 miljonit leiundus- ja ratsionaliseerimisetepanekut tootmise tehniliseks täiustamiseks.

Oma teoses «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» J. V. Stalin õpetab:

«Mispärast omandas sotsialistlik võistlus massilise iseloomu? Sellepärast, et tööliste hulgas leidsid terved rühmad seltsimehi, kes mitte ainult omandasid tehnilise miinimumi, vaid läksid ka edasi, tõusid tehnilise personali tasemele, hakkasid tehnikuid ja insenere parandama, purustama kehtivaid norme kui vananenuid, rakendama uusi, ajakohasemaid norme jne. Mis oleks, kui mitte üksikud tööliste rühmad, vaid enamus töölisi oleks tõstnud oma kultuurilise ja tehnilise taseme insener-tehnilise personali tasemele? Meie tööstus oleks tõstetud teiste maade tööstusele kättesaamatule kõrgusele. Järelikult ei saa eitada, et vaimse ja füüsilise töö vahel olemasoleva olulise erinevuse kaotamisel tööliste kultuurilise ja tehnilise taseme tõstmisega tehnilise personali tasemele peab olema meie jaoks esmajärguline tähtsus»¹.

Käesoleval viisaastakul võtab uue kvalifitseeritud tööliiskaadri ettevalmistamine ja töötajate kvalifikatsiooni tõstmine erakordselt laia ulatuse. See toimub ühelt poolt kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamise koolide süsteemi kaudu, millega haaratakse peamiselt noorsugu, ning teiselt poolt tööliiskaadri väljaõppesüsteemi kaudu tootmispaigal (tootmistööd katkestamata).

Kvalifitseeritud tööjõu plaanipärasel taastootmisel etendavad käesoleval viisaastakul suurt osa riiklikud tööjõureservid. Partei XIX kongressi direktiivides viienda viie

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 60—61.

aasta plaani kohta märgitakse, et rahvamajanduse kasvava vajaduse rahuldamiseks kvalifitseeritud kaadri järele, eriti seoses eesrindliku tehnika edasise juurutamisega tootmisse, tuleb parandada noorte kvalifitseeritud tööliste ettevalmistamist riiklike tööjõureservide süsteemis ja kindlustada tööliste ettevalmistamine ning nende kvalifikatsiooni tõstmine individuaalselt ja brigaadides õppimise teel ning ettevõtetes organiseeritavate kursuste ja koolide süsteemi kaudu.

Tööliskaadri väljaõppesüsteem tootmispaigal tähendab, et sajad tuhanded kvalifitseeritud töölisel õpetavad miljooneid esmakordselt tööstusse tulnud noori töölisi. See on võimalik ainult sotsialismi tingimustes, kus inimeste vahel valitsevad seltsimeheliku koostöö ja vastastikuse abistamise suhted, kus kogemustega, kvalifitseeritud tööline, õpetades välja noort töölist, ei tarvitse karta oma meisterlikkuse edasiandmist, nagu see on tüüpiline kapitalismi tingimustes, kus valitseb krooniline tööpuudus ja konkurentsi hundiseadus. Nii kujutab endast iga nõukogude tehas, vabrik, kaevandus jne. omamoodi kaadri sepikoda, kus töölisel süstemaatiliselt tõstavad oma kvalifikatsiooni individuaalse ja brigaadilise õppuse kaudu, tehmiinimumi kui ka mitmesuguste teiste eriotstarbeliste kursuste kaudu, mida organiseeritakse ettevõtetes. 1952. a. ainult individuaalse, brigaadilise ja kursustel õppimise kaudu omandas või tõstis oma kvalifikatsiooni 7,8 miljonit töölist ja teenistajat.

1952. a. õppis NSV Liidu kõrgemates õppeasutustes üle 1,4 miljoni inimese, tehnikumides ja teistes erialastes õppeasutustes kokku samuti üle 1,4 miljoni inimese. 1952. a. töötas NSV Liidu kõikides rahvamajandusharudes ligemale 5,5 miljonit inimest kõrgema ja erialase keskharidusega, s. t. 2,2 korda rohkem kui sõja eel. Ainult 1952. a. andsid nõukogude kõrgemad õppeasutused rahvamajanduse mitmesugustele harudele 221 tuhat eriteadlast ja võtsid vastu 375 tuhat uut õpilast.

Nõukogude kool valmistab ette igakülgset arenenud, julgeid ja kindlaid, oma jõus veendunud kommunismi ehitajaid. Käesoleval viisaastakul viiakse lõpule ülemineku seitsmeklassiliselt hariduselt üldisele keskharidusele (10 aastat) vabariikide pealinnades, vabariikliku alluvusega linnades, oblastite ja kraide keskustes ning suuremates tööstuskeskustes. Valmistatakse ette tingimused järgmisel

viisaastakul üldisele keskharidusele (10 aastat) täielikuks üleminekuks teistes linnades ja maal.

Üldharidusliku kooli sotsialistliku kasvatussüsteemi edasise arendamise ja keskkooli lõpetavatele õpilastele kutseala vaba valiku kindlustamise eesmärgil on asutud teostama polütehnilist õpetamist keskkoolides ja võetud tarvitusele abinõud, mis on vajalikud üleminekuks üldisele polütehnilisele õpetusele, s. t. niisugusele õpetusele, mis tutvustab noorsugu teoorias ja praktikas kõigi peamiste tootmisharudega, s. o. energiatootmise, mehaanilise ja keemilise tootmise ning põllumajandusliku tootmise põhi- alustega, ja annab neile vilumust kõige elementaarsemate ja üldtarvitavatavamate tööriistade käsitlemiseks. Ainult sotsialistlikus ühiskonnas, kus seaduseks on hoolitsus rahva heaolu eest, tema materiaalse ja kultuurilise elatustaseme pideva tõstmise eest, võib saada püstitatud ja lahendatud selliselt grandioosne ülesanne, nagu seda on keskmise polütehnilise hariduse kindlustamine meie maa noorsoole. Polütehnilise õpetuse sisseviimine tähendab aga ühtlasi tööliklassi ridade pidevat täiendamist kultuursemate ja haritud inimestega, kes on suutelised veelgi paremini kasutama uusimat tehnikat ja arendama seda edasi, kindlustama tööviljakuse enneolematut tõusu, kiirendama kogu rahvamajanduse edasist arenemist, tegema uut suurt sammu edasi olulise erinevuse likvideerimiseks vaimse ja füüsilise töö vahel.

TÖÖ JA TOOTMISE ORGANISEERIMISE PARANDAMINE

Uue tehnika ja eesrindliku tehnoloogia juurutamine tootmisse ning töötajate kultuurilis-tehnilise taseme tõstmine nõuavad paratamatult töö ja tootmise paremat organiseerimist. Sageli väheneb ühe või teise tehnilise täiustamise efektiivsus töö ja tootmise halva organiseerimise tagajärjel. Säärane töö ja tootmise organiseerimise mahajäämus tehnika arengu tasemest pidurdab tunduvalt tööviljakuse tõstmist.

Käesoleval viisaastakul, mil NSV Liidu rahvamajandus oma tehnilise varustatuse poolest on kaugelt ületanud sõjaeelse taseme, omavad töö ja tootmise organiseerimise küsimused erakordselt suurt tähtsust uue tehnika ja tehnoloogia üha täielikuma kasutamise kindlustamiseks. Ja need

küsimused on seda kaaluvamad, mida suuremaks kujunevad tootmise mastaabid ja mida kiiremaks muutub arengutempo, sest kõrgeltmehhaniseeritud ja kontsentreeritud suurtootmine nõuab ülimalt täpsust juhtimises, tootmise kõigi tegurite ja tulemuste täpset arvestamist. Need küsimused on seda kaaluvamad ka selles mõttes, et sotsialismi tingimustes eksisteerib ja toimib väärtuseeadus, mis küll ei oma meie sotsialistlikus tootmises reguleerivat tähendust, kuid ikkagi mõjutab tootmist, mida ei tohi tootmise juhtimisel jätta arvestamata. Väärtuseeaduse arvestamine, — õpetab J. V. Stalin, — kasvatab meie majandusmehi tootmise ratsionaalse juhtimise vaimus ja distsiplineerib neid, õpetab meie majandusmehi arvestama tootmissuurusi, arvestama neid täpselt, õpetab süstemaatiliselt parandama tootmismeetodeid, alandama tootmise omahinda, teostama isemajandamist ja taotlema ettevõtete rentaablust.

Toetudes masside loomingulisele aktiivsusele, avastades puudusi kriitika ja eneskriitika arendamise teel, toetades kõike eesrindlikku, progressiivset, taotleb partei niisugust töö ja tootmise organiseerimist meie rahvamajandusharudes, mis kõigil töötajail võimaldaks «... töötada arukalt, tõsta tööviljakust, parandada toodangu kvaliteeti. On vaja järelikult organiseerida töö ettevõtetes nii, et tööviljakus tõuseks kuust kuusse, kvartalist kvartalisse»¹.

Üheks suureks saavutuseks töö rütmilise organiseerimise alal käesoleval viisaastakul, mis kindlustab tootmiskultuuri ja tööviljakuse tunduvat tõusu nõukogude tähtsamas raske-tööstusharus — söetööstuses, tuleb pidada söetootmise üleviimist tsükligaafiku alusele — üks tsükkel ööpäevas, mis muide vastab ka söe tootmise kõrgele mehhaniseerimistasmele. Selle uue töö organiseerimise viisiga kaevandustes alustati juba 1950. a. Donbassis ja seejärel rakendati teda ka mujal. Juba 1951. a. lõpuks oli nõukogude söetööstuses viidud üle tsükligaafikule ligemale 35 protsenti kõikidest laavadest. Neis kaevandustes, kus kasutati graafikut, kasvas kaevurite tööviljakus 40 protsenti. Eesti NSV põlevkivitööstuses rakendati tsükligaafik alates 1951. a. aprillist. Nüüd on tsükligaafik saanud vabariigi põlevkivibasseini kaevandustes mäetööde organiseerimise seaduseks. Praegu töötab juba $\frac{2}{3}$ laavadest meie põlevkivitööstuses tsükligaafiku alusel.

¹ J. Stalin, Teosed, 13. kd., lk. 59.

Põlevkivilaadimismasin S-153.

Donbassi söekaevurite eeskujul minnakse vabariigi põlevkivikaevandustes üle veelgi eesrindlikumale tsükli-graafikule — kahevahetuslikule tsükli-graafikule põlevkivilaavades. Kõige selle tagajärjel on kaevurite töoviljakus tõusnud veelgi: endise koristustöökaevurite arvu juures toodab jaoskond, kus on üle mindud kahevahetuslikule tsükli-graafikule, igas vahetuses 100 tonni põlevkivi rohkem kui varem. Eesti eesrindlikumas põlevkivikaevanduses nr. 10 on kõik koristusjaoskonnad viidud üle tööle «tsükkel kahes vahetuses», mille tagajärjel töoviljakus on tunduvalt kasvanud ning kuu keskmine toodang suurenenud 10 000 tonnini; uue tsükli-graafiku kasutamisega vabanes palju töölisi teistele töödele.

Üheks eesrindlikumaks tootmise organiseerimise vormiks on vooltootmine, mis kindlustab tootmisvõimsuste täielikuma ära kasutamise, tootmistsükli lühendamise ja töoviljakuse suure tõusu. Nagu teada, kujutab vooltootmine endast toote valmistamise lõpetatud tsükli, mille juures töölised ja seadmed on asetatud tehnoloogilise protsessi operatsioonide järjekorras. Rütmiilise vooltootmise

puhul toimub töödeldavate esemete (detailide) edasiandmine ühelt operatsioonilt järgmisele kindlas taktis, rütmiliselt, ilma seisakuta. Vooltootmist juurutatakse laialdaselt nõukogude tööstuses. Mitmetes NSV Liidu tööstusharudes on vooltootmine organiseeritud esmakordselt maailmas, nagu näiteks vedurite ja vagunite tootmisel, täpismööteriistade tööstuses jm. NSV Liidus lasevad masinaehitustehased välja juba ammu tööpinke voolumeetodil. Vooltootmine on viidud sisse kergetööstuses (jalatsite tootmisel), trikotaažitööstuses, mööblitööstuses, toiduainetööstuse harudes jne. Nõukogude tööstuses juurutatavale vooltootmisele on praegusel arenguetapil iseloomustavaks jooneks see, et käsitsitöö vooluliinil järjest väheneb ning asendatakse masinatöoga. Nõukogude auto- ja traktoritööstuses, masina- ja tööpingiehituses on vooltootmine peaaegu täielikult mehhaniseeritud; autokolbide vooltootmine on aga juba täiesti automatiseeritud.

Vooltootmine viib tööviljakuse järsule tõusule, inimeste töö kergendamisele ja nende kvalifikatsiooni tõstmisele. Eesti NSV trikootööstuse «Marat» õmblustsehh viidi vooltootmisele üle 1951. a. jaanuaris; enne seda valmistas 21-liikmeline brigaad kuu jooksul üle 9000 eseme, ühe töölise kohta tuli 433 eset. Pärast vooltootmisele üleviimist tõusis tööliste tööviljakus tunduvalt; praegu annab 21-liikmeline brigaad ligi 18 000 eset kuus, misjuures ühe töölise kohta tuleb 840—850 eset. Tartu Autoremonditöökojas viidi juba 1951. a. teisel poolel mootorite ja šassiide remonttööd üle voolumeetodile, mille tagajärjel tööliste tööviljakus tõusis ligi 30 protsenti. Samas tehases viidi näiteks ka vulkaniseerimise tööd vooltootmisele üle. Enne vooltootmise organiseerimist tegi väliskummide vulkaniseerimistööd üks tööline, kuna tema abiline valmistas töö ette; kumbki tööline töötas eri ruumis. Vooltootmise rakendamiseks jaotati tööprotsess üksikuteks operatsioonideks, igal operatsioonil töötab üks tööline; pärast ühe operatsiooni lõpetamist antakse kumm edasi teisele töölisele järgmise operatsiooni tegemiseks ja nii kuni vulkaniseerimistöö lõpetamiseni. Töötulemused näitasid, et tööviljakus pärast vooltootmise organiseerimist tõusis ligi 50 protsenti.

Töö ja tootmise eesrindliku organiseerimisega on tiheidalt seotud töö tehniline normimine — kogu tootmiskäigu arvestamine ajas, progressiivsete normide juurutamine ja töötasu õige organiseerimine. Meie tööstusettevõtete pidev

täiustamine kaasaegse võimsa tehnikaga ja laialdane üleminek vooltootmisele suurendab erakordselt ajateguri tähtsust.

Kapitalismi tingimustes on tehniline normimine tööliste ekspluateerimise ja orjastamise süvendamise vahendiks. Kapitalistid taotlevad tööliste töö meeletu intensiivistamisega kasumi suurendamist. Sotsialismi tingimustes lahendab tehniline normimine sootuks teisi, otse vastupidiseid ülesandeid. Kuna sotsialistliku tootmise eesmärgiks pole kasum, vaid inimene oma materiaalsete ja kultuuriliste vajadustega, siis aitab ka tehniline normimine kaasa töö õigele organiseerimisele, tema viljakuse suurendamisele uue tehnika ja eesrindlike töökogemuste baasil, tõstes sellega ühtlasi töötajate heaolu.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus osutavad suurt tähelepanu tehnilise normimise organiseerimise küsimustele nõukogude ettevõtetes. Paljudes partei otsustes rõhutatakse tehnilise normimise tähtsat osa nii töö kui ka töötasu organiseerimise parandamisel. Võib ju ebaõigelt organiseeritud tehniline normimine tõsiselt kahjustada töö järgi jaotamise põhimõtte rakendamist, tekitada väikekoodanlikku võrdsustamist ja vähendada tootmise kasvu tempot.

Teatavasti leidub veel praegugi peaaegu igas ettevõttes tehniliselt põhjendatud normide kõrval nn. kogemuslik-statistilisi norme, mis ei vasta tootmise tehnika praegusele tasemele, ei peegelda eesrindlike tööliste töökogemusi, ei stimuleeri töoviljakuse kasvu ja tingivad sageli töötasu võrdsustamist. Kuid meie tehastes suureneb pidevalt tehniliselt põhjendatud normide hulk, hoolikalt analüüsitakse töökohti ja tehnoloogilisi protsesse, tehakse tootmisvõimsuste kohta järjest enam täpsustatud arvestusi, võetakse üha laialdasemalt kasutamisele tööaja uurimise viise — tööpäeva pildistamist ja kronometraaži, võetakse arvesse teaduse ja tehnika uusi saavutusi ning tootmise novaatorite töökogemusi. Meie eesrindlikes ettevõtetes pidevalt korrigeeritakse norme, et säilitada nende progressiivset osatähtsust, töötatakse välja ja juurutatakse organisatsioonilis-tehnilised abinõud, mis peavad kindlustama uute normide täitmist ja töoviljakuse tõusu.

Nagu näitavad kogemused, on tehniliselt põhjendatud normide juurutamise, samuti nende analüüsi ja korrigeerimise tagajärjel töoviljakus tõusnud. Tehniliselt põhjenda-

tud normid ei vähenda tööliste töötasu. Mobiliseerides töölisi avastama ja kasutama sisemisi reserve, on nad aluseks tööviljakuse edasisele tõusule ja vastavalt sellele ka töötasu suurenemisele.

Sotsialistliku töötasu printsiibi järjekindel teostamine, mis on rajatud tehniliselt põhjendatud normidele ja seisab tükitöötasu süsteemide laialdases ja õiges juurutamises, premiaalsete süsteemide rakendamises ajatööliste stimuleerimiseks, paremate töönäitajate saavutamiseks, mis on rajatud insener-tehniliste töötajate materiaalsele hüvitamisele plaanide täitmise ja ületamise eest nii kvantitatiivsete kui kvalitatiivsete näitajate järgi, — kõik see stimuleerib tööviljakuse edasist tõusu. Sotsialistlike tööstusettevõtete ökonomika tähtsamaid printsiipe on niisugune plaaniline vahetööviljakuse ja töötasu vahel, misjuures töövõime kasvutempo jõuaks ette töötasu kasvutempot. Ainult sel viisil kogutakse vahendid nii töötasu enda edasise kasvu kui ka laiendatud sotsialistliku taastootmise protsessi kindlustamiseks nõukogude inimeste järjest kasvavate materiaalse ja kultuuriliste vajaduste üha täielikumaks rahuldamiseks, ja meie maa kaitsevõimsuse tõstmiseks.

Võimsaks ühiskondlikuks jõuks, mis aitab kaasa täielikumalt kasutada tehnikat eesrindlike töökogemuste alusel, — on sotsialistlik võistlus.

«Sotsialistlik võistlus ütleb: ühed töötavad halvasti, teised hästi, kolmandad paremini, — jõua järele parematele ja saavuta üldine tõus»¹. Nendes J. V. Stalini sõnades on väljendatud sotsialistliku võistluse sisu ja põhimõtted, tema eesmärk ja peamine arengusuund.

Sotsialismi tingimustes, kus pole ekspluataatorlikke klasse ja kus kõiki töötajaid liidab üks eesmärk — kommunistliku ühiskonna ülesehitamine — on hea töö eeskujude omandanud erakordselt suure tähtsuse. Päevast päeva tuleb meie tööstusest ja põllumajandusest juurde eeskujusid heast, tublist tööst. Toetudes võimsale tehnikale, arendavad tööliste, insenerid ja tehnikud laiaulatuslikku sotsialistlikku võistlust uute võimaluste ja teede leidmiseks selle tehnika veelgi täielikumaks kasutamiseks.

Laialdaselt levinenud sotsialistliku võistluse tulemusel on näiteks elektrimootorite tehases «Volta» töövõime tõusnud mitmekordseks. Kui 1946. a. kulus ühe alla 100 kW

¹ J. Stalin, Teosed, 12. kd., Tallinn, 1952, lk. 108.

elektrimootori valmistamiseks 40,5 töötundi, siis valmistatakse sama elektrimootor praegu 10 tunniga.

Suurepärase näite loovast suhtumisest tehnika täiustamisele annavad massilise levingu osaliseks saanud kiirrežiimid mitmetes nõukogude tööstusharudes: näiteks masinaehitustööstuses — metallide kiirtöötlemine, metallurgias — kiirsulatamine, naftatööstuses — kiirpuurimine jne. Kiirrežiimide efektiivsust iseloomustab kujukalt näiteks seegi fakt, et 68 eesrindlikku puurijate brigaadi naftatööstuses hoidsid aasta jooksul kokku kiirpuurimise rakendamiseks ligi 6000 tööpäeva. Metallide kiirtöötlemine, nagu nägime, tõstab tööviljakust tunduvalt. Ainuüksi Tallinna Masinaehitustehase mehaanikatsehhis saavutati metallide kiirtöötlemise rakendamiseks ligi 25%-line tööviljakuse tõus.

Nüüd, järkjärgulisel üleminekul sotsialismilt kommunismile on sotsialistlik võistlus omandanud eriti massilise iseloomu, haarates meie rahvamajandusliku tegevuse kõik alad ja küljed, arenedes nii laiuti kui sügavuti, tõmmates novaatorlusele kaasa järjest rohkem töörahva talente. Sellele aitab omakorda kaasa rahvamajanduse tehnilise varustatuse võimas kasv, töölisklassi kultuurilis-tehnilise taseme kiire tõus, kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse pidev hoolitsus tootmisnovaatorite eest, progressiivsete algatuste hüvitamine. Tuleb märkida, et ainult sõja järgsetel aastatel on NSV Liidu ordenite ja medalitega autasustatud 1 miljon 346 tuhat töolist, kolhoosnikut, teadlast, insener-tehnilist töötajat, õpetajat jt. töötajaid, ning 6480 silmapaistvale novaatorile on omistatud Sotsialistliku Töö Kangelase austav nimetus.

Sotsialistlikule võistlusele on praegusel etapil iseloomustav see, et sellest osavõtavad laiad töötajate massid on saanud aktiivseteks leiduriteks ja ratsionaliseerijateks. Otsides pidevalt uusi võimalusi tööviljakuse tõstmiseks, teevad nad arvukaid täiendusi olemasolevate tööpinkide, masinate, mehhanismide konstruktsioonides, mis tunduvalt tõstavad nende töövahendite võimsust, parandavad pidevalt olemasolevaid tehnoloogilisi režiime jne. Ainuüksi 1952. aastal juurutati tootmisse ligi 800 tuhat leiutist ja ratsionaliseerimisetepanekut. Paljud nendest ettepanekutest ja leiutistest annavad suurt ökonoomilist efekti ja aitavad kaasa tööviljakuse tõstmisele. Nii näiteks ka vabariigi elektrimootorite tehases «Volta» ainuüksi 1953. a. esimese viie

kuu jooksul esitasid tehase töölised, tehnikud ja insenerid ligi 200 ratsionaliseerimisetepanekut, mis annavad ligi veerand miljonit rubla kokkuhoidu.

Praegu peaaegu kõik meie vabariigi tööstuse, transpordi ja ehitusettevõtete töölised ja teenistujad, samuti ka põllumajandusala töötajad on võtnud endale sotsialistlikud kohustused, mis on suunatud partei XIX kongressi viienda viisaastaku kohta käivate direktiivide ennetähtaegsele täitmisele. Leningradi ja Moskva eesrindlike ettevõtete eeskujul areneb ka meie vabariigi tööstuses sotsialistlik võistlus toodangu väljalaske suurendamiseks tootmispinna igalt ruutmeetritl. Sotsialistlik võistlus on kujunenud selle kõrge tööviljakuse eeskujuks, mille võib anda ainult sotsialistlik ühiskonnakord.

Üha sagedamini teevad töölised-tootmisnovaatorid ettepanekuid keerukate organisatsioonilis-tehniliste ja majanduslike küsimuste lahendamiseks, mis haaravad mitte üksnes antud töökohta, vaid palju laiemaid tootmisalasid. Nii-suguste küsimuste lahendamisest võtavad töölised massiliselt kõige aktiivsemalt osa. Järjest enam esinevad eesrindlikud töölised kui tootmise organisaatorid, teevad korrektiivse insener-tehniliste töötajate töös, ja seda mitte ainult oma töökoha piirides, vaid ka jaoskonna, tsehhi või kogu ettevõtte kui terviku ulatuses.

Viimastel aastatel on tööliste loova töösse suhtumise tagajärjel levinud palju uusi sotsialistliku võistluse vorme, mis on suunatud sellele, et tõsta eesrindlaste tasemele mitte ainult üksikud mahajäävad töölised, vaid kogu tööliste kollektiiv jaoskondades, tsehhides ja ettevõttes tervikuna. On laiumas sotsialistlik võistlus eesrindlike töömeetodite kollektiivse omandamise eest. Selle liikumise algatajateks olid Stalini premia laureaadid Moskva tehaste «Parižskaja Kommuna» juurdelõikaja-brigadiir V. Matrossov ja tehase «Kalibr» vanem-meister N. Rossiiski. Nii-sugustes tootmisjaoskondades, tsehhides ja ettevõttes, kus edukalt võideldakse eesrindlike töömeetodite kollektiivse omandamise eest, ei ole töölisi, kes ei täida normi. Eesrindlaste töökogemused saavad kiiresti omaseks kõikide tööliste juures, mis kindlustab kogu kollektiivis kõrge tööviljakuse. Võitlus eesrindlaste töökogemuste kollektiivse omandamise eest on nõudnud eriti meistrite ja teiste insener-tehniliste töötajate kui tootmiskomandöride juhtivat ja suunavat tegevust, kes on kutsutud mobiliseerima kogu

kollektiivis töödistsipliini tugevdamist, teadmiste ja tööoskuse pidevat tõstmist, töö ja tootmise ratsionaalsemat organiseerimist, tehnika täiuslikumat kasutamist, materiaalsete ressursside kõige ökonoomsemat kulutamist, toodangu kvaliteedi tõstmist.

Määratu suur tähtsus tööviljakuse järjekindla tõusu kindlustamisel on sotsialistlikul võistlusel toodangu eeskujuliku kvaliteedi eest, mis algatati Stalini preemia laureaadi Moskva Krasnoholmski kammvilla kombinaadi meistri abi A. Tšutkihhi poolt. Kvaliteetne ja nägus toodang rahuldab täielikumalt sotsialistliku tootmise ja töötajate järjest kasvavaid nõudeid. Võitlus toodangu kvaliteedi tõstmise eest on võrdne võitlusega toodangu koguselise suurendamise eest. Kui vabariigi nahakombinaadid suurendaksid jalatsite vastupidavust poolteist korda, võrduks see sisuliselt jalatsite koguselise toodangu poolteisekordse suurenemisega. Kui aga meie nahakombinaadid suurendaksid oma toodangut küll koguseliselt, kuid annaksid sealjuures väiksema vastupidavusega tooteid, viiks see täiesti nullini jalatsite toodangu koguselisest juurdekasvust oodatava efekti, nõuaks täiendavalt uusi jalatseid ja vähendaks ühiskondliku tööviljakuse efektiivsust.

Määratu suurt tähtsust omab toodangu kvaliteedi tõus töötajate reaalpalga taseme kindlustamisel ja selle tõstmisel. Partei ja valitsus on alandanud ja alandavad edaspidigi süstemaatiliselt riiklikke jaehindu. Hindade alandamine tarbimisesemetelt aga annab ainult siis oma tõelise efekti, kui sellega käib kaasas nende esemete kvaliteedi järjekindel tõstmine. Madalakvaliteedilised tooted kahandavad riiklike jaehindade süstemaatilise alandamise ja töötajate reaalpalga taseme tõstmise efektiivsust. A. Tšutkihhi brigaadi eeskujul annavad Eesti NSV-s ligi 2700 brigaadi 147 vahetust, 241 tsehhi ja 8 ettevõtet ainult kõrgekvaliteedilist toodangut.

Tšutkihhi liikumise edasise arendamise käigus tekkis nõukogude tööstuses mõne aasta eest sotsialistlik võistlus iga tootmisoperatsiooni eeskujuliku täitmise eest, mida alustasid Ljublini valu-mehaanika tehase noored treialid Stalini preemia laureaadid A. Žandarova ja O. Agafonova. See sotsialistliku võistluse uus vorm tähendab võitlust praagi likvideerimise eest, materjalide ja tööaja mittetootlike kulude kaotamise eest, järelikult — toodangu kvaliteedi tõstmist ühes toodangu omahinna alandamisega, kindlustades töö-

liste tööviljakuse edasist tõelist tõusu. Moskva oblasti Obuhhovo Lenini-nimelise Peenkalevivabriku eesrindlik kangur N. Ameltšenkova alustas võistlust toodangu sordilisuse tõstmise eest. Edukalt järgivad Ameltšenkova algatust Kreenholmi Manufaktuuri kangrud, kes vastutustundlikult suhtudes oma töösse suurendavad esimese sordi toodangu väljalaset. Praagi lõplik likvideerimine ja ainult kõrgekvaliteedilise toodangu väljalase on nõukogude tööstuse kõigi töötajate tähtsamaid ülesandeid.

Suurt tähtsust tööviljakuse tõstmisel omab sõjajärgseil aastail levinud sotsialistlik võistlus tehnika täielikuma kasutamise eest. Siia kuuluvad algatused metallide kiirtöötlemisel, millest räägiti juba eespool. Nõukogude sisetööstuses on laialdaselt levinud Kuzbassi söekombaini masinisti R. Trefelovi algatus mäemehhanismide tootlikuma kasutamise eest. Kasutades eeskujulikult tehnikat, on R. Trefelov oma brigaadiga andnud kuni 20 000 tonni sütt kuus kombaini kohta, mis ületab normi kolmekordselt. Kiirtöötlemise meetodite juurutamise ja tehnika täiuslikuma kasutamise tulemusel lüheneb tunduvalt tööaeg, mis on vajalik toote valmistamiseks, järelikult — tõuseb tööviljakus.

Et kindlustada mitte üksnes põhioperatsioonide, vaid ka igasuguste abioperatsioonide tööaja lühendamist, on nõukogude tööstuses järjest laiemat ulatust võtmas sotsialistlik võistlus toodete töömahukuse vähendamise eest. Seda saavutatakse tehnika ja tootmistehnoloogia täiustamise, tööliste kvalifikatsiooni tõstmise ja teiste abinõude rakendamise teel. Häid tagajärgi töömahukuse vähendamise alal omab Stalini-nimeline autotehas, kus väljalastavate autode töömahukus on viimaseil aastail vähenenud umbes poole võrra. Gorki Molotovi-nimelise autotehase seppade Katajevi ja Zagornõi algatusel areneb sotsialistlik võistlus iga tootmisoperatsiooni töömahukuse vähendamise eest töökoha parema organiseerimise, iga tööoperatsiooni ratsionaliseerimise ja rea organisatsioonilis-tehniliste abinõude rakendamise teel, millega vähendati mitmesuguste autodetailide valmistamise töömahukust 5 kuni 30 protsenti. 1953. a. esimesel kvartalil kulus kergesõiduauto «Pobeda» valmistamiseks 3,5 korda vähem tööaega kui 1948. a. algul. Katajevi ja Zagornõi algatus näitab, et töömahukuse vähendamiseks peitub suuri sisemisi reserve igal töökohal. Moskva tööpingehituse tehase «Krasnõi Proletari» noorte kiirtreialite algatusel on arenemas sotsialistlik võistlus tootmistsükli

lühendamise eest igal töökohal, mis lubab veelgi täiuslikumalt kasutada tootmisvõimsusi, tõsta tööviljakust ja alandada omahinda.

Tööviljakuse tõusule aitab suuresti kaasa ka sotsialistlik võistlus materiaalsete ressursside ökonoomsema kasutamise eest. See võistlus on nõukogude tööstuses omandanud mitmesuguseid vorme. Moskva II kellatehase eesrindlikud töölised novaatori Jakušini eeskujul asusid plaanikindlalt võitlema tootmiskadude vastu; nad avasid isiklikud kokkuhoiuarved materjalide, kütuse jne. kulutamise kohta, mis lubab laialdaselt arendada loovat initsiatiivi, tugevdada tootmise ökonoomiat tööliste poolt, kasvatada säästlikku suhtumist sotsialistlikku omandusse. Üheks efektiivsemaks vormiks on sel alal sotsialistlik võistlus materiaalsete ressursside kompleksse kokkuhoiu eest, mida algatasid Moskva eesrindlikud töölised-novaatorid Stalini preemia laureaadid Liidia Korabelnikova ja Fjodor Kuznetsov. Nende novaatorite eeskujul on ka meie vabariigi eesrindlikud töölised asunud hoidma kõiki materjale kokku mitte üldiselt, kuidas kellelgi õnnestub, vaid teadlikult, nii et nende kokkuhoiu arvel oleks võimalik valmistada üle plaani täiendavalt kõrgekvaliteedilisi tooteid. Materjalide kompleksne kokkuhojd võimaldab eesrindlikel brigaadidel, jaoskondadel, tsehhidel töötada üks või kaks päeva kuus, laost uusi materjale välja võtmata.

Moskva novaatorite Stalini preemia laureaatide Maria Levšenko ja Grigori Muhhanovi algatusel arenes sotsialistlik võistlus toodangu omahinna alandamise eest igalt tootmisoperatsioonilt. See algatus suunab tööliste tähelepanu võitlusele tootmise majanduslike näitajate parandamise eest, mis kujuneb uueks vahendiks sotsialistliku akumulatsiooni suurendamisel. Selle algatusega hoitakse ära olukord, kus mõnede operatsioonide juures saavutatav kokkuhojd kulutatakse teistes operatsioonides ära. See algatus võimaldab töölistele sügavamale tungida tootmisökonoomikasse, kindlustada tööviljakuse tõelist tõusu — tööviljakuse tõusu, mitte kvaliteedi vähendamise arvel, vaid toodangu kvaliteedi tõstmise alusel. Selle algatusega on veelgi tõusnud tööliste loominguiline aktiivsus, mis avab uusi teid tootmise ratsionaliseerimiseks, tööviljakuse tõstmiseks ja omahinna alandamiseks.

Järjest uusi teid ja võimalusi otsivad eesrindlikud töölised tööviljakuse tõstmiseks. Nii alustasid Novo-Krama-

torski masinaehitajad sotsialistlikku võistlust masinate kaalu vähendamise ja ühtlasi nende kvaliteedi tõstmise eest. Kupavno tekstiilivabriku novaatorid M. Žilina ja E. Harkova tegid ettepaneku sotsialistliku võistluse arendamiseks täiendava toodangu andmise eest kokkuhoitud tooraine ja materjalide arvel. Ka konstruktorid on lülitunud sotsialistlikku võistluse materjalsete ressursside ökonoomsema kasutamise kindlustamise eest. Nii Molotovi Telefonivabriku konstruktor Sobolevi algatus näitab, et suured reservid metallide ja teiste materjalide kokkuhoiuks peituvad toodete konstruktsioonides endis. Konstruktorite, insener-tehniliste töötajate ja tootmise novaatorite kogemused on näidanud, et võimalused materjalsete ressursside kokkuhoiuks mingi detaili või sõlme konstruktsioonide parandamisega on sageli koguni suuremad kui need, mida saavutatakse tehnoloogilise protsessi ratsionaliseerimisega. Paljud tööjoonised omavad konstruktiivseid puudusi, mis võivad aga avaldada tunduvat mõju toote omahinnale. Nii eesrindlikud konstruktorid on asunud hoolikalt kaaluma ja kriitiliselt uurima detailide, sõlmede konstruktiivseid elemente, otstarbekuse korral muutes neid ning kindlustades seega toodete kvaliteeti vähimalgi määral kahjustamata nii materjalide säästu kui ka töömahukuse vähendamist.

Kõik need, kaugeltki mitte täielikult loetletud sotsialistliku võistluse uued vormid levivad laialdaselt nõukogude tehastes, vabrikutes, kaevandustes ja muutuvad kõigi tööliste ühisvaraks. Kõigi tööliste viimises eesrindlaste tasemele ja mahajäävate ettevõtete viimises eesrindlike ettevõtete tasemele eesrindlike kogemuste kasutamise teel peituvad tööviljakuse edasise tõusu määratu suured reservid. Nende eesrindlike töö ja tootmise kogemuste tundmaõppimine ja levitamine toimub nõukogude ettevõtetes mitmesugusel viisil. Üheks levinumaks, teaduslikult põhjendatuks ja efektiivsemaks meetodiks eesrindlike töökogemuste tundmaõppimisel ja levitamisel on kujunenud Stalini preemia laureadi insener Kovaljovi meetod.

Insener Kovaljov töötas välja terve abinõude kompleksi eesrindlike töökogemuste tundmaõppimiseks, teaduslikuks üldistamiseks ja massiliseks levitamiseks. Hoolikalt analüüsides üksikute tööliste eesrindlike töömeetodeid tegi Kovaljov kindlaks, et igal kutsealal saavutasid mitte kõik eesrindlased edu ühe ja sellesama töövõtte, vaid väga erinevate ratsionaliseeritud töövõtete arvel. Insener Kovaljov

tegi järelduse, et tuleb hoolikalt tundma õppida mitmete sama kutseala eesrindlaste töömeetodeid, üldistada saadud kogemused, välja töötada ainult kõige eesrindlikumate töövõtete kirjeldus ja anda see edasi teistele töölistele levitamiseks. Seega avaneb ka parimatel töölistel võimalus omandada veelgi eesrindlikumad töövõtted ja tõsta sel arvel tööviljakust, rääkimata mahajääjatest. Nii kujunebki üksik-töölise individuaalsest kogemusest välja kollektiivne eesrindlik kogemus, mille omandamine lubab kokku hoida aega ja tõsta tööviljakust. Insener Kovaljovi meetodi laialdane rakendamine nõukogude tööstuses ja transpordis annab suurt rahvamajanduslikku efekti.

Häid tulemusi omab insener Kovaljovi meetodi rakendamine meie vabariigi ettevõtetes. Selle meetodi alusel õpetati eesrindlaste töövõtteid näiteks Kreenholmi Manufaktuuris 1952. a. jooksul üle 2200 töölisele. Uusi, seni kasutamata reserve aitas avastada insener Kovaljovi meetodi juurutamine Eesti raudteel, kindlustades tööviljakuse edasist tõusu ja vedude omahinna alandamist. Eesti raudtee kollektiiv on korduvalt tulnud esikohale üleliidulises sotsialistlikus võistluses.

Tähtis on aga mitte üksnes eesrindlike töövõtete ja -meetodite tundmaõppimine ja nende massiline levitamine. Nõukogude ettevõtted võitlevad tootmise kõigi kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete näitajate parandamise eest. Seepärast tähendabki Sverdlovski tehase «Pnevmostroimašina» ja «Uralmaši» tehase töötajate algatus tootmisnovaatorite kogemuste kompleksseks juurutamiseks sisuliselt insener Kovaljovi meetodi edasiarendamist. Tootmisnovaatorite kogemuste kompleksne juurutamine tähendab mitte üksnes novaatorite töövõtete, vaid ka nende teiste väärtuslike kogemuste (materjalide, tööriistade, elektrienergia jne. säästmine, seadmete, mehhanismide, tööaja ratsionaalsem kasutamine, töökoha otstarbekam organiseerimine, kõrgekvaliteedilise toodangu andmine jms.) levitamist ja juurutamist.

Areneb võitlus kollektiivse töö organisatsioonilis-tehniliste plaanide elluviimise eest, mis on suunatud töö organisatsioonilis-tehnilise taseme tõstmisele ettevõtteis. On ju ettevõtte organisatsioonilis-tehniline tase üldse otsustava tähtsusega teguriks ettevõtte tootmisvõimsuste paremal kasutamisel; mida kõrgem on see tase, seda väiksemad on ajakaod, mis on tingitud ettevõtte organisatsiooni-

lis-tehnilisest tasemest, ja vastupidi. Seega, organisatsioonilis-tehniliste plaanide eesmärgiks on parimate organisatsioonilis-tehniliste tingimuste loomine kõrge viljakusega tööks mitte üksnes üksikutele eesrindlastele, vaid kõikidele töölistele.

Kaasaegsel etapil on sotsialistlikule võistlusele iseloomustav vormide ja meetodite suur mitmekesisus, mis väljendab konkreetseid töö organiseerimise tingimusi üksikutes tööstusharudes. On loomulik ja arusaadav, et sotsialistliku võistluse kaasaegsel etapil tekkis ja areneb hoogsalt edasi teaduse loov koostöö tootmisega, mille alusel kujunesid tihedad sidemed eesrindlike tööliste ja teadusala töötajate vahel. Need seosed ei ole ühepoolsed, vaid kahepoolsed, rikastades teadust praktika kogemustega, ning aidates praktilistel töötajatel kiiremini lahendada nende ees seisvaid tehnilisi ning majanduslikke probleeme.

Sotsialistlikus võistluses väljendub eredalt nõukogude rahva moraalne ja poliitiline ühtsus, tema koondumine kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse ümber, väljendub nõukogude inimeste kindel tahe kiirendada oma ennastalgava tööga meie edasiliikumist kommunismile.

«Sotsialistliku võistluse suur jõud, — nagu märgitakse partei XIX kongressi direktiivides, — tööliste, kolhoosnike ja intelligentsi üksmeelne püüd kaitsta rahu, töötajate vankumatult kindel otsus ehitada üles kommunistlik ühiskond — peavad olema suunatud uue viisaastaku täitmisele ja ületamisele.»

Selle ülesande elluviimine, mis on püstitatud partei XIX kongressi poolt, on tee, mis viib meie maa rahvamajanduse edasisele võimsale tõusule, nõukogude rahva heaolu süstemaatilisele kasvule, nõukogude ühiskonna materiaalsete ja vaimsete jõudude igakülgsel õitsengule.

SISUKORD.

I. Tööviljakuse järjekindel tõstmine on võitlus kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest	3
II. Tööviljakus kapitalismi tingimustes ja tööviljakuse kasvu dünaamika sotsialismi tingimustes	12
III. Peamised teed tööviljakuse tõstmiseks viiendal viis-aastakul	18
Uue tehnika ja eesrindliku tehnoloogia juurutamine tootmisse	20
Töötajate kultuurilis-tehnilise taseme tõstmine	41
Töö ja tootmise organiseerimise parandamine	44

Toimetaja I. Rosenfeld.
Tehniline toimetaja H. Kohu.
Korrektorid A. Kiho ja R. Eliste.

Ladumisele antud 19. XI 1953. Trükkimisele antud 11. II 1954. Trükiarv 5000. Paber $54 \times 84, \frac{1}{16}$. Trükipoognaid 3,75. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 3,07. Arvutuspoognaid 3,39. MB-04896. Trükikoda „Pioneer“, Tartu, Kastani 38. Tellimise nr. 2648.

На эстонском языке.

А. Раннес.

Рост производительности труда
в пятой пятилетке.

Hind 60 kop.

3—1

60 kop.

A-19920

V

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00367190 8